

Juf, bedankt voor je complimentje!

Een praktijkgericht onderzoek naar de invloed van oplossingsgerichte interventies op de werk- en zithouding van vijf moeilijke lerende leerlingen in het SBO.

Naam: Dyon Damen
Studentnummer: 2211377
Opleiding: Fontys OSO Master SEN
Lesplaats: Sittard – Voltijd
Studiegroepbegeleiders: Drs. John Jeninga
Drs. Swaantje de Bekker
Datum: juni 2013
Leerwerkplek: SBO de Horst te Echt
Groep 4

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	4
Samenvatting.....	5
Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling.....	6
1.1 Context	6
1.2 Probleemstelling.....	6
1.3 Keuze van de onderzoeksgroep en mijn persoonlijke motivatie	6
1.4 Eerder onderzoek	7
1.5 De onderzoeksvraag en onderzoeksdeelvragen	7
1.6 Kernbegrippen.....	7
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	8
2.1 De werk- en zithouding en de zelfstandige verwerking	8
2.2 Oplossingsgericht werken en het bevorderen van zelfverantwoordelijkheid	10
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie	12
3.1 Het onderzoeksdoel en de verwachte opbrengst	12
3.2 Onderzoeksstrategie en onderzoeksparadigma	12
3.3 Respondenten en deelnemers aan het onderzoek	12
3.4 Onderzoeksmethoden: data verzamelen en analyseren	13
3.5 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid	15
3.6 Ethische aspecten.....	15
Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten	16
Hoofdstuk 5: Conclusies en discussie.....	22
5.1 Conclusies	22
5.2 Discussie	24
Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie	25

Bijlage 1:	Kijkwijzer 'Ecologie van de leerling'	29
Bijlage 2:	Aangepast tijdsteekproef-formulier.....	32
Bijlage 3:	Schaalvragen.....	35
Bijlage 4:	Leerlinglogboekje	36
Bijlage 5:	Voorbeeld van een evaluatielijst uit het werkboekje 'Ik kan het!'	39
Bijlage 6:	Beginmeting werk- en zithouding	40
Bijlage 7:	Relevante gegevens uit de oplossingsgerichte gesprekken	43
Bijlage 8:	Eindmeting werk- en zithouding	45
Bijlage 9:	Tijdsplanning PGO	50
Bijlage 10:	Feedback van critical friends.....	52

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van mijn praktijkgerichte onderzoek dat is uitgevoerd volgens de cyclus onderzoek (De Lange, Schuman, Montesano Montessori, 2011) in opdracht van Fontys OSO Sittard, opleiding Master Special Educational Needs.

Dit praktijkgerichte onderzoek is uitgevoerd gedurende maart 2013 t/m mei 2013 en is voltooid in juni 2013. Van SBO de Horst wil ik graag mijn collega's Patricia Beijer en José Peters, interne begeleiders Frans Esser en Xander Koninkx, en directeur Martien Tonnaer bedanken voor de begeleiding op de leerwerkplek. Daarnaast wil ik vanuit Fontys OSO mijn critical friends en studiegroepbegeleiders John Jeninga, en in het bijzonder Swaantje de Bekker bedanken voor de regelmatige feedback.

Het is van belang te weten dat de namen van de betrokken leerlingen in deze verslaglegging, in verband met privacyoverwegingen, zijn gefingeerd.

Dyon Damen, Echt
juni 2013

Samenvatting

Juf, bedankt voor je complimentje

Een praktijkgericht onderzoek naar de invloed van oplossingsgerichte interventies op de werk- en zithouding van vijf moeilijk lerende leerlingen in het SBO.

In de dagelijkse praktijk in groep 4 op SBO de Horst ervoeren mijn collega's en ik handelingsverlegenheid in de omgang met vijf leerlingen die een zorgelijke werk- en zithouding aannamen. Ze zaten onderuitgezakt, moesten veel aangestuurd worden en vroegen veel aandacht van de leerkrachten. Deze gedragingen vielen vooral op tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch Lezen en Rekenen, waardoor er een andere aanpak vereist werd. Naar aanleiding van een analyse van eerder uitgevoerd onderzoek, overleg met collega's en het bestuderen van verschillende literatuur rondom het verbeteren van de werkhouding, werd ik geënthousiasmeerd door de oplossingsgerichte methodiek. De onderzoeksvraag die hieruit voort vloeide, luidt als volgt:

Welk effect heeft de inzet van oplossingsgerichte interventies op de werk- en zithouding van vijf moeilijk lerende leerlingen uit groep 4, tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen en Rekenen?

Om inzicht te krijgen in de beginsituatie van de leerlingen, is er aan het begin van het praktijkgerichte onderzoek een aangepaste tijdstekproef (Bakker-Beens, Gierling & Van de Meugheuvel, 1995) afgenomen waarbij ook gekeken werd naar de zithouding. Aan de hand van de resultaten hiervan zijn er gedurende 3 weken individuele oplossingsgerichte gesprekken gevoerd aan de hand van schaalvragen (Cauffman & Van Dijk, 2009) en aspecten uit Kids' Skills (Furman, 2007) en Mission Possible (Furman & Beumer-Peeters, 2010). Vervolgens hebben de leerlingen 4 weken dagelijks aandacht besteed aan hun werk- en zithouding, door middel van het ontwikkelde werkboekje "Ik kan het!". Daarmee ontvingen ze complimenten van hun supporters. In week 21 vond een eindmeting plaats aan de hand van hetzelfde tijdstekproef-formulier, waarbij te zien was dat er bij 4 van de 5 leerlingen een verbetering tot stand is gekomen in hun werk- en zithouding. Afsluitend zijn opnieuw oplossingsgerichte gesprekken gevoerd aan de hand van schaalvragen (Cauffman & Van Dijk, 2009) en heeft een gezamenlijke viering plaatsgevonden, hetgeen in de methode Kids' Skills (Furman, 2007) een belangrijk onderdeel is. Dit onderzoek laat zien dat oplossingsgerichte interventies bij 80% van de moeilijk lerende leerlingen uit dit onderzoek een bepaalde mate van bewustwording heeft gerealiseerd.

Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling

In dit eerste hoofdstuk wordt de context, de probleemstelling en mijn persoonlijke motivatie voor het praktijkgerichte onderzoek onder de aandacht gebracht. Na een analyse van eerder uitgevoerd onderzoek wordt de onderzoeksvraag en de onderzoeksdeelvragen opgesteld.

1.1 Context

Gedurende de opleiding tot master SEN loop ik drie dagen in de week stage in groep 4 op SBO de Horst te Echt, een school voor leerlingen met speciale behoeften van pedagogische of didactische aard. De groep bestaat uit achttien 8- tot 11-jarige leerlingen met een diversiteit aan leer- en/of gedragsproblemen, die over het algemeen leerstof van niveau groep 4 aangeboden krijgen.

1.2 Probleemstelling

In de algemene schoolsituatie ervaren mijn collega's en ik in groep 4 handelingsverlegenheid in de omgang met leerlingen met een zorgelijke werkhouding. Ze zijn zeer instructieafhankelijk, moeten continu aangestuurd worden en vragen veel aandacht van de leerkracht, zowel tijdens klassikale en extra instructies als momenten van zelfstandige verwerking. Ze werken veelal onnauwkeurig, zijn snel afgeleid en werken volgens een ongestructureerde aanpak. Naast deze zorgelijke taakaanpak, valt bij enkele leerlingen ook de zithouding op, in negatieve zin. We zien ze vaak onderuitgezakt, voorovergebogen of op één been zitten. In dit praktijkgerichte onderzoek staan Sem, Milan, Daan, Bram en Lucas centraal; vijf jongens tussen de 9;10 en 10;11 jaar oud, met vergelijkbare intelligentiegegevens en kindkenmerken.

1.3 Keuze van de onderzoeksgroep en mijn persoonlijke motivatie

Naast de vergelijkbare intelligentiegegevens en kindkenmerken, hebben de vijf leerlingen uit mijn onderzoeksgroep tevens te maken met diverse omgevingsfactoren die een bevorderende of belemmerende invloed kunnen hebben op hun werk- en zithouding. Om hier inzicht in te krijgen is in bijlage 1 een overzichtelijke schema opgenomen, dat is gebaseerd op de ecologie van de leerling (Van Meersbergen & Jeninga, 2012). Samengevat beschikken Sem, Milan, Daan, Bram en Lucas over laaggemiddelde tot benedengemiddelde capaciteiten, die bij alle leerlingen gemeten zijn door de intelligentietest WISC-III (Kort et al., 2005). Wat betreft de kindkenmerken zijn het enthousiaste leerlingen die gevoelig zijn voor complimenten, individuele aandacht en activiteiten die binnen hun interesse liggen. Daarentegen werkt hun trage werktempo, slechte concentratie, onnauwkeurigheid, wisselende taakgerichtheid en hun bewegingsonrust belemmerend voor de leerlingen.

Omgevingsfactoren die bevorderend werken zijn de extra handen in de groep, de goede afstemming tussen de leerkrachten en een stimulerende thuissituatie. Belemmerende omgevingsfactoren zijn de sterk wisselende groepsdynamiek in groep 4, de grote afstand tussen school en thuis en een verminderd sociaal contact met leeftijdsgenoten.

Als er wordt gekeken naar de onderwijsbehoeften (Van Meersbergen, 2010) van de leerlingen in de klassensituatie, kan er geconcludeerd worden dat ze een leeromgeving nodig hebben die zo min mogelijk afleiding veroorzaakt. Een overzichtelijk ingericht klaslokaal en medeleerlingen die elkaar respecteren en rust bieden zijn hierbij van essentieel belang. Daarnaast hebben ze ondersteuning nodig bij het focussen op een opdracht, waarbij ze een leraar nodig hebben die succeservaringen, inzet en inspanning benadrukt en voldoende complimenten geeft.

Dat er binnen het praktijkgerichte onderzoek wordt gekozen voor deze vijf jongens, heeft er simpelweg mee te maken dat deze leerlingen zodanig opvallen qua werk- en zithouding, dat er op korte termijn een andere aanpak vereist is. Vooral tijdens de momenten van zelfstandige verwerking valt er op dit moment nog veel te halen. Op zoek gaan naar een aanpak die een verbetering teweeg kan brengen in de werk- en zithouding van de jongens motiveert en enthousiasmeert mij.

1.4 Eerder onderzoek

Een korte zoektocht naar eerder uitgevoerd onderzoek, bracht me vrij snel op de website van de HBO-kennisbank (<http://hbo-kennisbank.nl/>), waar sinds 2010 verscheidene Nederlandse onderzoeken te vinden zijn over het verbeteren van de werkhouding in de klas. Zo kwam ik onder andere enkele onderzoeken tegen waarbij de zelfinstructiemethode van Meichenbaum (Timmerman, 2002) werd ingezet om de werkhouding van leerlingen te verbeteren. Daarnaast kwam ik een onderzoek tegen dat gericht was op het verbeteren van de werkhouding en taakgerichtheid van kinderen met een autistisch spectrum stoornis, waarvoor de methode 'Geef me de 5' (De Bruine, 2009) ingezet werd. Verder kwam ik enkele onderzoeken tegen die volgens de fasen van handelingsgericht werken (HGW) of oplossingsgericht werken (OGW) aan de slag gingen. Bij HGW van Pameijer & Beukering (2006) wordt er door middel van een handelingsplan gewerkt aan een doelstelling die met ouders, leerkracht en het kind opgesteld is. Bij OGW van Cauffman & Van Dijk (2009) wordt gekeken naar oplossingen in plaats van problemen. De verantwoordelijkheid voor verandering en het stellen en behalen van passende doelen ligt hierbij dichterbij de leerling zelf. Terugkijkend naar de onderwijsbehoeften (Van Meersbergen, 2010) van de leerlingen zou de oplossingsgerichte methodiek in deze situatie succesvol kunnen zijn, omdat de positieve benadering en het ontwikkelen van zelfverantwoordelijkheid hierin sterk naar voren komt.

1.5 De onderzoeksvraag en onderzoeksdeelvragen

Vanuit de probleemstelling, mijn persoonlijke motivatie en mijn kijk op eerder uitgevoerd onderzoek kunnen de volgende hoofd- en deelvragen opgesteld worden:

- Hoofdvraag:* Welk effect heeft de inzet van oplossingsgerichte interventies op de werk- en zithouding van vijf moeilijk lerende leerlingen uit groep 4, tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen en Rekenen?
- Deelvraag 1:* Hoe ziet de beginsituatie van mijn onderzoeksgroep eruit, op het gebied van de werk- en zithouding?
- Deelvraag 2:* Op welke manier kan ik, samen met mijn collega's, oplossingsgerichte interventies aanpassen en toepassen bij mijn onderzoeksgroep?
- Deelvraag 3:* Hoe kan ik de leerlingen zelf verantwoordelijk maken voor het verbeteren van hun werk- en zithouding?

1.6 Kernbegrippen

Onderstaande kernbegrippen zullen nader toegelicht worden in het volgende hoofdstuk, het theoretisch kader: *werk- en zithouding, zelfstandige verwerking van Technisch lezen en Rekenen, oplossingsgericht werken, zelfverantwoordelijkheid.*

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden verschillende bronnen aangehaald die er zijn gebruikt om mijn onderzoeksvragen theoretisch te onderbouwen. De kernbegrippen uit hoofdstuk 1.6 worden nader toegelicht en er worden onderlinge verbanden gelegd tussen de bestudeerde theorie.

2.1 De werk- en zithouding en de zelfstandige verwerking

Janssens (2003) schrijft dat een goede werkhouding te zien is, op het moment dat een leerling een bepaalde tijd volgens de instructies van de leerkracht bezig is met zijn werk. Hij gaat dan systematisch en netjes aan het werk en laat zich niet afleiden. Wanneer er sprake is van een zorgelijke werkhouding, heeft Timmerman (2002) het over een verzameling van gedragingen die een taakoplossing negatief kunnen beïnvloeden, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen uiterlijk zichtbaar gedrag en denkgedrag. Rondkijken en starten aan een opdracht voordat de instructie volledig is gegeven, zijn voorbeelden van uiterlijk zichtbaar gedrag. Wegdromen, onnauwkeurig werken en zonder vooropgesteld plan starten aan een opdracht zijn voorbeelden van denkgedrag. Wanneer dit gedrag structureel voorkomt, kan er gesproken worden van een werkhoudingsprobleem, aldus Timmerman (2002). Janssens (2003) maakt hierbij onderscheid tussen drie verschillende werkhoudingsproblemen, waaronder concentratieproblemen, faalangst en motivatieproblemen. Leerlingen met concentratieproblemen hebben veelal een korte spanningsboog, werken zeer wisselend en zijn snel afgeleid. Faalangstige leerlingen hebben vaak moeite met opstarten, twijfelen veel, vertonen onrustig gedrag en zijn vaak overafhankelijk van een leerkracht. Als laatste worden door Janssens (2003) motivatieproblemen beschreven als de 'geen zin' motivatieproblemen, waarbij leerlingen vaak op een te laag niveau presteren. Er wordt meestal te weinig leerstof gemaakt en wanneer een leerling fouten maakt, is dat vaak om van de taak af te zijn.

Om aan te sluiten bij de taak die de leerling krijgt, is het van belang te weten op welke manier er in groep 4 gewerkt wordt tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen en Rekenen. Op SBO de Horst wordt de integrale leesaanpak 'Leesimpuls Speciaal Basisonderwijs', oftewel LISBO (CPS, z.j.) ingezet, waarbij gedifferentieerd wordt op twee leesniveaus. Zoals in figuur 1 schematisch is weergegeven, is de zelfstandige verwerking van technisch lezen zeer gestructureerd opgebouwd en wordt er van de leerlingen verwacht dat ze hier 20 minuten zelfstandig mee aan de slag kunnen.

Niveaugroep 1		Niveaugroep 2	
20 minuten	instructie van de leerkracht.	5 minuten	<u>Zelfstandige verwerking:</u> oefenen van rijtjes woorden.
		5 minuten	voordrachtslezen.
		10 minuten	zelfstandig lezen in eigen gekozen leesboek.
5 minuten	<u>Zelfstandige verwerking:</u> oefenen van rijtjes woorden.	20 minuten	instructie van de leerkracht.
5 minuten	voordrachtslezen.		
10 minuten	zelfstandig lezen in eigen gekozen leesboek.		

Figuur 1: Schematische weergave van een les Technisch lezen in groep 4.

De opbouw van de rekenles verloopt minder gestructureerd en hangt af van het type les uit de methode Wizwijs (Van Groenestijn, Aartsen & Vermeer, 2009). Zo zijn er bijvoorbeeld lessen waarbij de leerlingen moeten samenwerken, zonder instructie van de leerkracht vooraf. Daarnaast zijn er lessen waarbij de leerlingen instructie krijgen, begeleid inoefenen en daarna zelfstandig werken. Over het algemeen kunnen de meeste leerlingen uit de groep 20 tot 30 minuten zelfstandig werken. De leerlingen die in het praktijkgerichte onderzoek centraal staan, laten zien dat zij hier moeite mee hebben. Alle leerlingen hebben namelijk een rood/groen-kaartje op tafel liggen, waarmee ze hulp kunnen vragen van de leerkracht. Mijn collega's en ik merken dat de leerlingen uit de onderzoeksgroep zeer snel hulp vragen, terwijl ze de leerstof vaak wel beheersen. Ze stellen zich zeer leerkrachtafhankelijk op en geven snel op.

Zoals er eerder werd beschreven in de probleemstelling, valt bij enkele leerlingen uit mijn onderzoeksgroep ook de zithouding op, in negatieve zin. Een slechte zithouding kan resulteren in een onverzorgde werkhouding, rug-, nek- en schouderklachten, maar ook concentratieproblemen. Hoewel er tijdens het schrijfonderwijs veel aandacht wordt besteed aan de zithouding, wordt dit gedurende andere vakgebieden minder onder de aandacht gebracht.

“De meest ideale zithouding is:

- de stoel recht aanschuiven;
- beide billen tegen de overgang zitting-leuning;
- beide ellebogen net buiten de rand van de tafel;
- schouderlijn evenwijdig aan de tafel;
- beide voeten plat op de grond.” (Hornman-Loderus, 2004, p. 13)

Uit eigen ervaring weet ik dat deze zithouding niet een hele schooldag vol te houden is, maar dat is ook niet wat er wordt verwacht van de leerlingen. Op dit moment zijn er leerlingen die onderuitgezakt aan hun tafeltje ‘hangen’ en daadwerkelijk door de leerkracht aangespoord moeten worden om een actieve houding aan te nemen. Het zetten van kleine stappen, is daarbij zeer belangrijk.

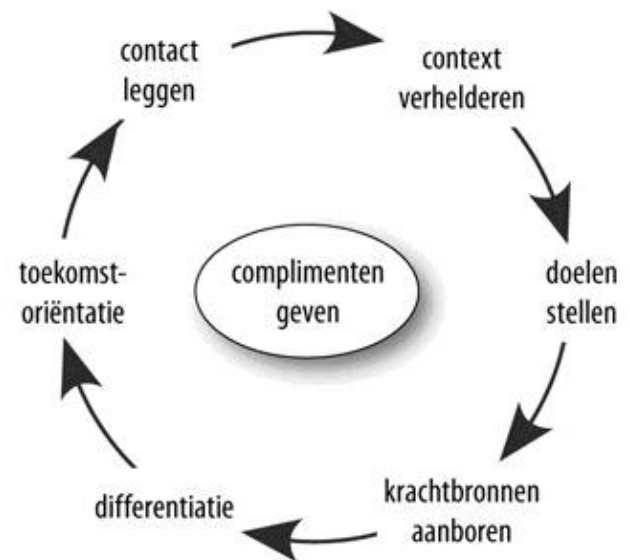
Om inzicht te krijgen in de ernst van een zorgelijke werkhouding, heeft Jeninga (2009) het over een model voor gerichte observatie, waarbij de taakgerichtheid van de leerling gemeten kan worden. Dit tijdsteekproef-formulier is oorspronkelijk van Bakker-Beens, Gierling & Van de Meugheuvel (1995) en meet de taakgerichtheid van een leerling door in rondes te noteren of een leerling taakgericht werkt, afwezig rondkijkt, praat met medeleerlingen, door de klas loopt of ander gedrag laat zien. Wanneer een leerling ongeveer 70% van de tijd taakgericht werkt, zou dit (landelijk gezien) een aanvaardbaar gemiddelde zijn (Veenman, Lem, Voeten, Winkelmolen & Lassche, 1986). Er zijn minimaal twee tijdsteekproeven nodig om vast te stellen of de taakgerichtheid van een leerling toeneemt. Als een leerling bij de eerste observatie erg weinig taakgericht werkt (ongeveer 30% van de tijd of minder), zal het percentage taakgericht werken fors kunnen toenemen. Als een leerling al behoorlijk taakgericht werkt bij de eerste observatie (ongeveer 80% of hoger), ligt dit niet zo voor de hand. Over het algemeen mag in een periode van enige weken een toename van 10 à 15% verwacht worden, aldus Jager (1991).

In mijn praktijksituatie zou dit tijdsteekproef-formulier goed te gebruiken zijn, maar zou in deze context nog waardevoller zijn als er enkele kleine aanpassingen in aangebracht worden die tevens gericht zijn op de zithouding van de leerlingen.

2.2 Oplossingsgericht werken en het bevorderen van zelfverantwoordelijkheid

De grondmotieven van oplossingsgericht werken (OGW) zijn ontwikkeld in het Brief Family Therapy Center in Milwaukee (USA) door Steve de Shazer, Insoo Kim Berg en hun collega's. Zij noemen deze methodiek de 'solution focused approach', die ervan uit gaat dat het praten over problemen, problemen creëert en het praten over oplossingen, oplossingen creëert (Berg & Steiner, 2006). Op SBO de Horst, proberen mijn collega's en ik zoveel mogelijk bezig te zijn met het zoeken van oplossingen voor verschillende problemen die de leerlingen aandragen. Hierbij zijn we continu gefocust op de manier waarop we naar de problemen kijken en proberen we zo goed mogelijk te denken in de mogelijkheden van de leerlingen. Helaas lukt dit nog niet altijd naar tevredenheid, omdat we merken dat leerlingen vaak denken dat ze afhankelijk zijn van anderen om hun eigen gedrag te kunnen veranderen. Cauffman & Van Dijk (2009) geven daarover aan dat dit meestal een foute overtuiging is, en het nuttig kan zijn om oplossingsgerichte vragen te stellen, waarmee de ander geholpen wordt om naar zichzelf te kijken. De zevenstappendans (Cauffman & Van Dijk, 2009) is een dergelijke oplossingsgerichte manier, waarmee in eerste instantie de interactie met de leerling verbeterd kan worden. Afhankelijk van de situatie, bieden deze stappen eindeloos veel combinatiemogelijkheden, maar wordt altijd gewerkt aan een oplossing vanuit een positieve insteek.

In figuur 2 is een schematische weergave te zien van deze zevenstappendans. De eerste stap die gezet moet worden, is het contact leggen. Op die manier breek je het zogenaamde 'sociale ijs'. Als tweede is het belangrijk om de context te verkennen, door algemene vragen te stellen aan de leerling. Als volgt wordt een doelstellingsvraag gesteld, waarbij de verantwoordelijkheid bij de leerling wordt gelegd. Als vierde stap binnen deze dans worden sterke punten van de leerling aangehaald. Dan volgt stap 5, die in het figuur in het midden aangegeven wordt: complimenten geven. Daarmee verstevigt het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van de leerling. In de zesde stap komen differentiatiemogelijkheden aan de orde, waarbij de leerling gevraagd wordt om te kijken naar een situatie wanneer het wél goed ging. Één van de bekendste differentiatiemogelijkheden is het gebruik van schaalvragen, waarbij de leerling op een tienpuntsschaal aangeeft hoe goed hij of zij op dat moment functioneert. Als laatste stap worden toekomstgerichte vragen gesteld, waarmee de leerling in staat gesteld wordt zelf oplossingen aan te dragen voor zijn/haar probleem.

Figuur 2: De zevenstappendans (Cauffman & Van Dijk, 2009. p. 81)

Binnen het oplossingsgericht werken, werd mijn aandacht getrokken door de innovatieve methode Kids' Skills, van de Finse psychotherapeut Furman. Deze benadering is gericht op het oplossen van moeilijkheden waar kinderen mee te maken hebben, door het aanleren van een vaardigheid die nog ontwikkeld moet worden (Furman, 2007). Door middel van vijftien eenvoudige stappen wordt het probleem vertaald in een vaardigheid, wordt het kind gemotiveerd en wordt de vaardigheid structureel geoefend. Het volgende citaat spreekt mij ontzettend aan binnen deze methodiek: "Kids' Skills geeft de oplossing terug aan het kind – en aan zijn ouders, leerkrachten en andere volwassenen" (Furman, 2007. p. 10).

Na verdere verdieping in deze methode las ik in het boek 'Kids' Skills in actie' (Furman, 2010) over de Liljanskolan, een kleine school voor speciaal onderwijs in Stockholm, Zweden. Zeven kinderen uit een van de klassen waren niet gemotiveerd, wilden niet werken en hadden een negatieve houding ten opzichte van hun schoolwerk. Met behulp van de vijftien stappen van Kids' Skills werd hier structureel aandacht aan besteed en was onderstaand resultaat vrij snel na de start van het project al zichtbaar, aldus Furman (2010):

De kinderen bleven ondanks de onvermijdelijke tegenslagen goed gemotiveerd. Behalve dat ze werden gesteund door de leerkrachten en hun ouders hielpen de kinderen elkaar regelmatig met aanmoedigingen en herinneringen. Het niveau van het schoolwerk verbeterde drastisch. (p. 116)

Terugkijkend naar mijn opgestelde probleemstelling, zijn er meerdere overeenkomsten tussen mijn praktijksituatie en de situatie van de Liljanskolan op te merken. Denkend aan de cognitieve capaciteiten van mijn onderzoeksgroep is het van belang om kleine stappen te zetten in de richting van een verbetering van de werk- en zithouding, zoals Furman (2007) dit ook onderschrijft binnen de methode.

Furman en Beumer-Peeters (2010) ontwikkelden enkele jaren later de methode 'Mission Possible' voor jongeren, die gebaseerd is op de methode Kids' Skills (Furman, 2007). Deze methode bestaat uit 11 stappen die jongeren kunnen helpen doelen te stellen en deze ook te realiseren. In deze methode wordt dus niet gepraat over vaardigheden, maar over doelen. Wanneer er wordt gedacht aan het verhogen van zelfverantwoordelijkheid, speelt intrinsieke motivatie ook een belangrijke rol. Binnen beide oplossingsgerichte methodes (Furman, 2007; Furman & Beumer-Peeters, 2010) staat intrinsieke motivatie centraal. Dit is te realiseren wanneer leerlingen het gevoel krijgen dat het hun eigen doel is waar ze aan werken en dat ze er de voordelen van inzien. Verder is het belang dat de leerlingen het vertrouwen krijgen dat ze het doel kunnen bereiken, maar ook vooruitgang ervaren. Als laatste is het belangrijk dat de leerlingen weten dat er eventueel tegenslag en terugval kan plaatsvinden. (Furman & Beumer-Peeters, 2010).

Terugkijkend naar de Amerikaanse (Berg & Steiner, 2006), Vlaams/Nederlandse (Cauffman & Van Dijk, 2009) en Finse (Furman, 2007) kijk op oplossingsgericht werken kan er beschreven worden dat de oplossingsgerichte benadering is gebaseerd op respect voor het individu en leerlingen in alle opzichten laat geloven in hun eigen capaciteiten en mogelijkheden, zoals ook Måhlberg & Sjöblom (2008) dit onderschrijven. Wanneer er vanuit deze methodiek gekeken wordt naar leerlingen met 'special educational needs', ben ik van mening dat het aansluiten bij de onderwijsbehoeften van leerlingen steeds beter vormgegeven kan worden. Dit is dan ook meteen de hoofdreden om oplossingsgericht werken in te zetten om Sem, Milan, Daan, Bram en Lucas een verbetering teweeg te laten brengen in hun werk- en zithouding.

Met behulp van de feedback van critical friend R. Monfrance en studiegroepbegeleidster S. de Bekker zijn er enkele aanpassingen verricht in dit theoretisch kader. Zie bijlage 10 voor hun feedback en de manier waarop dit is verwerkt.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

In dit derde hoofdstuk komen verschillende aspecten van de onderzoeksmethodologie aan bod, waaronder het onderzoeksdoel, de onderzoeksstrategie en het bijbehorende onderzoeksparadigma. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan de onderzoeksmethoden, de kwaliteit van het onderzoek en de verwerking van de ethische aspecten.

3.1 Het onderzoeksdoel en de verwachte opbrengst

Het onderzoeksdoel komt voort uit de beschreven probleemstelling, mijn persoonlijke motivatie en het theoretisch kader, en kan als volgt beschreven worden:

Ik wil, aan het einde van het praktijkgerichte onderzoek, een zichtbaar verbeterde werk- en zithouding zien bij Sem, Milan, Bram, Lucas en Daan tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen óf Rekenen.

Met een zichtbare verbetering wordt een minimale toename van de taakgerichtheid en de zithouding van 10% bedoeld, zoals Jager (1991) dit omschrijft als haalbaar. Het feit dat het onderzoeksdoel toegespitst wordt op de zelfstandige verwerking van één specifiek vakgebied heeft ermee te maken dat ik de cognitieve capaciteiten van de leerlingen in het achterhoofd houd en op deze manier kleine stappen zet. Daarmee verwacht ik een proces op gang te kunnen brengen, waarbij het behaalde doel kan leiden tot een nieuw op te stellen doel, zoals bij het zogenaamde 'sneeuwbal effect'.

3.2 Onderzoeksstrategie en onderzoeksparadigma

De onderzoeksstrategie die centraal staat, typeert zich als een actieonderzoek. De Lange, Schuman & Montesano Montessori (2011) beschrijven een actieonderzoek namelijk als een strategie voor onderwijsgeven die met behulp van een gedegen systematische aanpak een problematisch aspect uit de praktijk willen verbeteren. De Lange et al. (2011) schrijven dat actieonderzoek wordt opgesplitst in een onderzoeksdeel en een handelingsdeel. Het onderzoeksdeel, wat bestaat uit het bestuderen van relevante literatuur, het maken van een onderzoeksontwerp en het verzamelen van data is aan bod gekomen in het onderzoeksvoorstel. Het analyseren en evalueren van deze data in combinatie met het handelingsdeel, komt hier aan bod. Met het handelingsdeel wordt het uitvoeren van activiteiten bedoeld en zal bestaan uit de inzet van oplossingsgerichte interventies om de werk- en zithouding van de onderzoeksgroep te verbeteren. Het praktijkgerichte onderzoek staat in relatie tot het kritisch emancipatorische paradigma, omdat deze het veranderen van een bestaande situatie als een van de grondmotieven heeft (De Lange et al., 2011).

3.3 Respondenten en deelnemers aan het onderzoek

Aan de start van het praktijkgerichte onderzoek zijn mijn onderzoeksplannen bediscussieerd met mijn collega's van groep 4, de interne begeleider van de onderbouw en de directeur van SBO de Horst. Zij hebben hun kennis en ideeën met mij gedeeld, waardoor ik specifiek op zoek kon gaan naar extra informatie en literatuur. Voor de uitvoering en evaluatie van het praktijkgerichte onderzoek worden mijn collega's van groep 4, intensief betrokken. Naar mijn mening is het namelijk belangrijk dat er niet alleen op de dagen van mijn aanwezigheid gewerkt dient te worden aan het verbeteren van de werk- en zithouding van de leerlingen, maar op alle vijf de schooldagen. Afsluitend vindt er op woensdag 5 juni een presentatie plaats aan het gehele team van SBO de Horst, waaronder directie en IB, om mijn opgedane kennis en ervaringen te delen.

3.4 Onderzoeksmethoden: data verzamelen en analyseren

Hieronder zullen onderzoeksmethoden beschreven, waarbij er eerst wordt gekeken naar de onderzoeksdeelvragen, waarna ook de hoofdvraag aan bod komt.

Deelvraag 1: Hoe ziet de beginsituatie van deze leerlingen eruit, op het gebied van de werk- en zithouding?

Om inzicht te krijgen in de werk- en zithouding van de leerlingen aan de start van het praktijkgerichte onderzoek, wordt tweemaal een aangepaste tijdsteekproef van Bakker-Beens, Gierling & Van de Meughevel (1995) afgenomen. Deze beginmetingen worden uitgevoerd tijdens de zelfstandige verwerking van Rekenen en Technisch Lezen, op twee verschillende dagen in week 11. Met behulp van de aanpassingen in het formulier, is het mogelijk om gedurende één observatiemoment van alle vijf de leerlingen een overzicht te verkrijgen. De groepsgrootte zorgt ervoor dat er om de 30 seconden wordt gescoord wat de leerling doet, in plaats van om de 20 seconden. Op die manier zullen de resultaten iets minder nauwkeurig zijn, maar wordt er zo efficiënt mogelijk gebruik gemaakt van de tijd. Om de zithouding te kunnen scoren, wordt er gebruik gemaakt van de omschrijving van de ideale zithouding van Hornman-Loderus (2004). In figuur 3 is een gedeelte te zien van het aangepaste tijdsteekproef-formulier, waaronder de uitleg is beschreven. In bijlage 2 is het gehele formulier opgenomen.

Naam	Min.	Na 30 sec.	Zithouding	Na 60 sec.	Zithouding
Sem	11	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Bram	11	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Lucas	11	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Milan	11	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Daan	11	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -

Figuur 3: Een fragment het aangepaste tijdsteekproef-formulier.

De volgende categorieën kunnen gescoord worden rondom de **taakgerichtheid**:

- Ta** Werkt taakgericht;
- Kij** Kijkt afwezig rond of staart voor zich uit;
- Sto** Stoort andere leerlingen of praat met hen;
- Lo** Loopt door de klas;
- An** Is bezig met andere activiteiten.

De volgende categorieën kunnen gescoord worden rondom de **zithouding**:

- +** Aangeschoven stoel, billen tegen overgang zitting-leuning, schouders evenwijdig aan de tafel en voeten op de grond.
- Maar twee van de vier bovengenoemde criteria zijn aanwezig.

De gegevens die voortkomen uit deze tijdsteekproef worden in Microsoft Excel schematisch verwerkt en teruggekoppeld met mijn collega's. Omdat de observatie van de zithouding vrij subjectief van aard is, worden er in week 11 diverse foto's gemaakt van de zithouding van de leerlingen gedurende de zelfstandige verwerking van Technisch Lezen en Rekenen.

In week 12 wordt via e-mailcommunicatie contact gelegd met de ouders/verzorgers van de leerlingen, om hen op de hoogte te stellen van het praktijkgerichte onderzoek en hen te vragen naar ervaringen met de werk- en zithouding van hun kind in de thuissituatie. Op die manier wordt niet alleen gekeken naar de schoolsituatie, maar wordt ook de thuissituatie meegenomen in het beschrijven van de beginsituatie. Tevens worden in week 12 gesprekken gevoerd met mijn twee collega's uit groep 4 om erachter te komen welk leerkrachtgedrag zij in eerdere situaties ingezet hebben om een werkhoudingsprobleem aan te pakken.

Deelvraag 2: Op welke manier kan ik, samen met mijn collega's, oplossingsgerichte interventies aanpassen en toepassen bij mijn onderzoeksgroep?

De resultaten van de tijdsteekproef en de gemaakte foto's van de zithouding uit deelvraag 1 worden in week 13 op een oplossingsgerichte manier individueel met de leerlingen besproken aan de hand van schaalvragen (Cauffman & Van Dijk, 2009), zoals dit in een format in bijlage 3 is opgenomen. Op het moment dat de leerlingen hun eigen werk- en zithouding hebben beoordeeld, wordt er gebruik gemaakt van aspecten uit Kids' Skills (Furman, 2007) om te gaan werken aan het onderzoeksdoel. In week 14 en 15 worden opnieuw individuele oplossingsgerichte gesprekken gevoerd met de leerlingen, waarin de stappen 1 tot en met 12 van Kids' Skills aan bod komen. In de bewoording van de stappen worden aanpassingen verricht, zodat de stappen beter aansluiten bij de intelligentieniveaus van de onderzoeksgroep. In plaats van te praten over vaardigheden, wordt er gepraat over doelen zoals dit bij Furman & Beumer-Peeters (2010) aan bod komt. Gedurende deze gesprekken worden doelen opgesteld en worden de voordelen van de doelen benoemd. Tevens mogen de leerlingen een naam en een totemfiguur uitkiezen voor hun doel en mogen ze supporters uitkiezen die hen helpen om het doel te behalen. Omdat er nog niet zoveel bekend is over oplossingsgerichte gespreksvoering bij leerlingen met een lage intelligentie, is het waarschijnlijk nodig om veel aan te sturen en te helpen bij het doorlopen van de stappen, aldus Jeninga & De Bekker (persoonlijke communicatie, 26 februari 2013). In bijlage 4 is een leeg leerlinglogboekje te vinden, waarin deze stappen beschreven staan.

Deelvraag 3: Hoe kan ik de leerlingen zelf verantwoordelijk maken voor het verbeteren van hun werk- en zithouding?

Naar aanleiding van de doelen die de leerlingen opgesteld hebben binnen de aangepaste stappen van Kids' Skills (Furman & Beumer-Peeters, 2010), wordt er in week 16, 17, 20 en 21 een werkboekje ingezet om de verantwoordelijkheid voor het verbeteren van de werk- en zithouding bij de leerlingen te leggen. Dit werkboekje heet 'Ik kan het!' en wordt elke ochtend bij binnenkomst door de leerlingen zelf gepakt om hierin aan te geven gedurende welke les ze die dag extra aandacht schenken aan hun werk- en zithouding (Technisch lezen óf Rekenen). Dit wordt aan het begin van de ochtend medegedeeld aan de gehele groep, zodat supporters complimenten op post-its mogen schrijven en deze op een complimentenmuur mogen hangen die in de klas wordt gemaakt.

Aan het einde van de week, op vrijdagmiddag, worden de gekregen complimenten besproken en in het werkboekje geplakt. Als volgt wordt er aan de hand van een vijfpuntsschaal met smileys beoordeeld hoe goed het verbeteren van de werk- en zithouding die week is gelukt. In bijlage 5 is een evaluatielijst uit het werkboekje 'Ik kan het!' opgenomen.

Hoofdvraag: *Welk effect heeft de inzet van oplossingsgerichte interventies op de werk- en zithouding van vijf moeilijk lerende leerlingen uit groep 4, tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen en Rekenen?*

In week 21 wordt er een eindmeting uitgevoerd met behulp van de aangepaste tijdsteekproef van Bakker-Beens et al. (1995) die ook is gebruikt voor de beginmeting. Daarna wordt een schematische vergelijking gemaakt van de begin- en de eindmeting en worden de effecten van de interventies met mijn collega's en de ouders teruggekoppeld en vinden er met de leerlingen opnieuw oplossingsgerichte gesprekken plaats aan de hand van de schaalvragen (Cauffman & Van Dijk, 2009) en de stappen 13 t/m 15 van Kids' Skills (Furman & Beumer-Peeters, 2010).

3.5 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid

Volgens De Lange et al. (2011) wil triangulatie zeggen dat de onderzoeksvraag vanuit meerdere invalshoeken bestudeerd wordt. In dit praktijkgerichte onderzoek wordt triangulatie gewaarborgd doordat er een analyse is gemaakt van eerder uitgevoerd onderzoek, verschillende bronnen van literatuur zijn geraadpleegd en er veel overleg is geweest met verschillende collega's. Op deze verschillende manieren is extra aandacht besteed aan het selecteren van onderzoeksmethoden die passen bij de onderzoeksgroep, het onderwijs in de school en bij mijzelf als persoon.

Validiteit zegt iets over deze onderzoeksmethoden, waarbij de vraag gesteld kan worden of het gekozen instrument daadwerkelijk onderzoekt wat de onderzoeker denkt te meten (De Lange et al, 2011). In het praktijkgerichte onderzoek wordt onder andere een begin- en een eindmeting gedaan met behulp van een aangepaste tijdsteekproef van Bakker-Beens et al. (1995). In dat geval is er sprake van interne validiteit, omdat mijn onderzoeksinstrumenten en handelingen bijdragen tot het beantwoorden van mijn onderzoeksvragen. Hiermee wordt namelijk de beginsituatie van de leerlingen in kaart gebracht en wordt gekeken in hoeverre een verandering te zien is, na de inzet van de oplossingsgerichte interventies.

In het praktijkgerichte onderzoek kan van betrouwbaarheid gesproken worden, wanneer de gekozen onderzoeksmethoden bij herhaalde meting, hetzelfde resultaat opleveren (De Lange et al, 2011). Dit praktijkgerichte onderzoek bevat op enkele onderdelen subjectiviteit, waardoor de bovengenoemde triangulatie ervoor zorgt dat het onderzoek betrouwbaarder wordt.

3.6 Ethische aspecten

Binnen de gedragscode voor praktijkgericht onderzoek in het HBO (Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeijsters & Peij, 2010) wordt er vanuit gegaan dat onderzoekers in het HBO respectvol, zorgvuldig en integer zijn. Daarnaast verantwoordt zij hun keuzes en gedrag en dienen het professionele en maatschappelijke belang. In dit praktijkgerichte onderzoek komen verschillende ethische aspecten bijna vanzelfsprekend naar voren, omdat ze passen bij de criteria van een praktijkgericht onderzoek. Het aansluiten bij een praktijkprobleem en het verantwoordt van mijn keuze van het onderzoeksthema en de onderzoeksgroep zijn hier duidelijke voorbeelden van. Toch zijn er enkele ethische aspecten waaraan bij de uitvoering van het praktijkgerichte onderzoek extra aandacht worden besteed. Mijn keuze voor kwalitatief hoogwaardige onderzoeksmethoden, oplossingsgerichte interventies en bruikbare literatuur zijn voorbeelden van zorgvuldigheid. Een belangrijk dilemma in het praktijkgerichte onderzoek was mijn keuze voor de grootte van de onderzoeksgroep. Het is namelijk van belang om niemand te kort te doen, maar in het tijdsbestek te kiezen voor een realistisch en behapbare groep leerlingen.

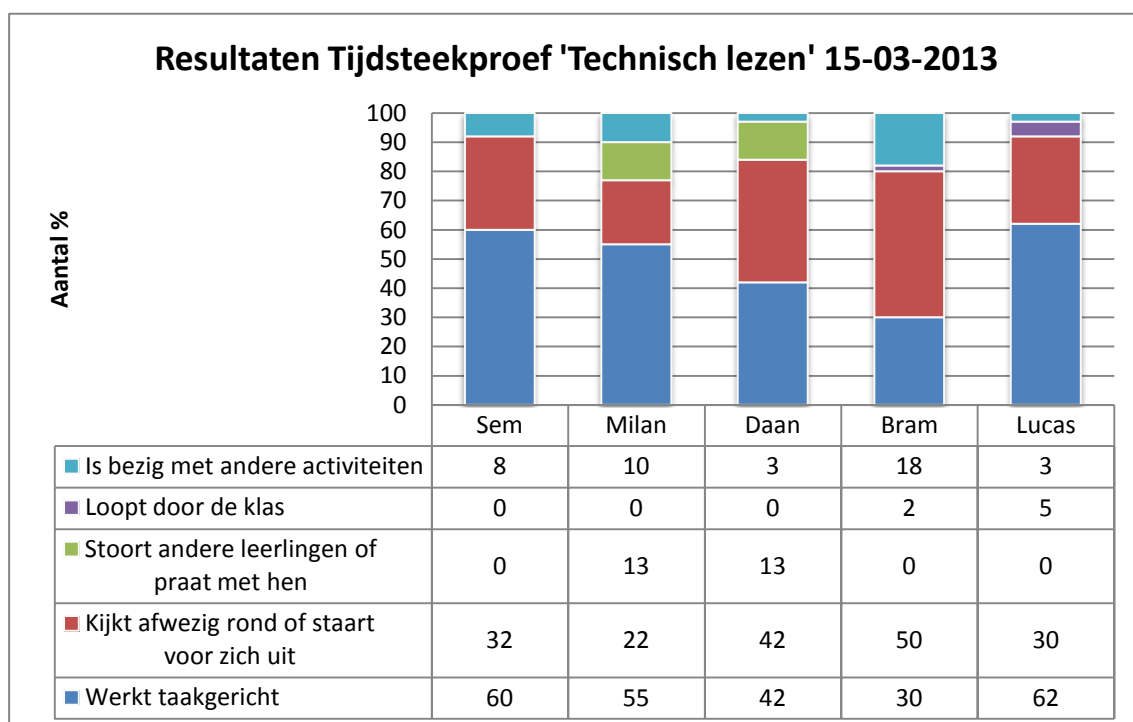
Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten

In dit hoofdstuk wordt per deelvraag bekeken welke relevante data er is verzameld met de gebruikte onderzoeksmethoden. Er wordt tevens gekeken naar mijn analysemethoden, waarna er korte conclusies (op dataniveau) getrokken worden.

Deelvraag 1: Hoe ziet de beginsituatie van mijn onderzoeksgroep, op het gebied van de werk- en zithouding?

Na afloop van beide tijdsteekproeven in week 11 is berekend gedurende hoeveel procent van de observaties, bedoeld voor zelfstandig werken, de leerling taakgericht bezig was en een voldoende zithouding had. Tijdens de observatie van de zelfstandige verwerking van Rekenen is 16 minuten geobserveerd, wat heeft geresulteerd in 32 scores per leerling. Sem laat daarbij een taakgerichtheid zien van 84%, Milan van 88%, Daan van 47%, Bram van 78% en Lucas een taakgerichtheid van 69% van de observaties. Uit de observatie van de zithouding bleek Daan ongeveer 47% van de observaties op een goede manier op zijn stoel te zitten. De andere vier leerlingen scoorden op dit gebied tussen de 75% en 100%.

Tijdens de observatie van de zelfstandige verwerking van Technisch lezen is 20 minuten geobserveerd, wat heeft geresulteerd in 40 scores per leerling. Sem laat hierbij een taakgerichtheid zien van 60%, Milan van 55%, Daan van 42%, Bram van 30% en Lucas een taakgerichtheid van 62% van de observaties. Omdat dit bij vier leerlingen beduidend lagere scores bedragen, is ervoor gekozen om in figuur 4 een schematische weergave van de resultaten van deze tijdsteekproef op te nemen. Op deze manier is goed te zien dat alle leerlingen tussen de 20% en 50% van de observaties afwezig rondkeken of voor zich uit staarden.

Figuur 4: Resultaten van de tijdsteekproef 'Technisch lezen' van 15 maart 2013.

Uit de observatie van de zithouding gedurende Technisch lezen scoorden Daan, Bram en Lucas tussen de 50% en 70% van de observaties een voldoende zithouding. Milan scoorde hierbij 87% en Sem zelfs 100%. Aan de hand hiervan is ervoor gekozen om van Daan, Bram en Lucas foto's te maken van hun zithouding. Alle scores van de afgenomen tijdsteekproeven zijn opgenomen in bijlage 5.

Uit de mailcommunicatie met de ouders, kwam naar voren dat alle ouders achter mijn keuze stonden en mijn omschrijving van het gedrag herkende in de thuissituatie. De ouders van Milan geven het volgende aan: "Het is natuurlijk zo dat Milan een korte aandachtsspanne heeft die uiteraard ook gerelateerd is aan zijn diagnose. Als jij een methode wil gaan inzetten die helpend kan zijn dan staan wij daar natuurlijk achter." De moeder van Sem gaf mij het volgende terug: "Fijn dat Sem hieraan mee mag doen. Wat toevallig. Ik heb vorig jaar de Master SEN afgerond in Sittard. Mijn meesterstuk had als titel: 'Ik zie jou dat wel doen'. Het ging over oplossingsgericht werken in het basisonderwijs, met name met kinderen met aandachtsproblematiek. Wil je hier wat meer over weten, mag je me gerust bellen/mailen." De ouders van Bram, Daan en Lucas gaven allen aan dat ze in de thuissituatie hun zoon wel eens moesten 'aanzwengelen', wanneer het gaat over schoolwerkjes. De moeder van Bram geeft het volgende hierover aan: "Wanneer we 's avonds in bed lezen moet ik vooraf met hem afspreken hoeveel bladzijdes we samen lezen. Ik merk dat hij niet gemotiveerd is om een tandje extra hierin te leveren (bijvoorbeeld een extra bladzijde omdat het lekker gaat of omdat het verhaal spannend is)."

Naar aanleiding van de gesprekken met mijn twee collega's uit groep 4 kan er worden gesteld dat er in het verleden weinig interventies of methodes zijn ingezet om werkhoudingsproblemen aan te pakken. De eerste helft van het schooljaar zijn de leerkrachten vooral bezig geweest met het creëren van een positieve groep, omdat er zich veel externaliserend gedrag voordeed. Nu er een prettige sfeer heerst in de groep en er goed gewerkt wordt, vallen de leerlingen met werkhoudingsproblemen pas op. Toch zijn er enkele leerkrachtgedragingen te ontdekken die mee helpen omgaan met leerlingen met een zorgelijke werkhouding, waaronder:

- Er worden tijdslijmieten gesteld aan zelfstandig werk door middel van een Time Timer;
- Er worden afspraken gemaakt over de hoeveelheid leerstof die af moet zijn;
- Er worden materialen ingezet om leerstof gemakkelijker te maken.

Deelvraag 2: Op welke manier kan ik, samen met mijn collega's, oplossingsgerichte interventies aanpassen en toepassen bij mijn onderzoeksgroep?

Tijdens de oplossingsgerichte gesprekken van 28 en 29 maart 2013, aan de hand van schaalvragen (Cauffman & Van Dijk, 2009) is hen gevraagd welk cijfer, op een schaal van 0 tot 10, ze zichzelf gaven voor hun werkhouding tijdens Technisch Lezen apart en voor Rekenen apart. Daarnaast is ook een cijfer gevraagd voor hun zithouding tijdens beide vakgebieden. Deze cijfers konden Daan, Bram en Lucas zichzelf geven, naar aanleiding van de gemaakte foto's. Op het moment dat ze zichzelf een cijfer gaven, werd er gevraagd wat er al in dat cijfer zit. In figuur 5 is een tabel te vinden met resultaten uit de tijdsteekproef en de cijfers die de leerlingen zichzelf gaven.

	Werkhouding 'Rekenen'		Zithouding 'Rekenen'		Werkhouding 'Technisch lezen'		Zithouding 'Technisch lezen'	
Sem	84%	8	78%	8	60%	6	100%	10
Milan	88%	8	84%	8	55%	6	87,5%	8
Daan (met hulp)	47%	5	47%	2	42,5%	4	50%	5
Bram	78%	8	94%	9	30%	5	55%	6
Lucas	69%	7	78%	5	62,5%	6	70%	4

Figuur 5: Eigen beoordelingen naar aanleiding van de schaalvragen (beginmeting).

In het figuur is te zien dat Sem, Milan, Bram en Lucas zichzelf cijfers geven die goed overeenkomen met hun werkelijke taakgerichtheid. Bram beoordeelt zichzelf bij Rekenen hoog, maar voor Technisch lezen aanzienlijk lager. Lucas scoort zijn zithouding telkens onvoldoende, terwijl zijn werkelijke zithouding gemiddeld tot bovengemiddeld te noemen is. Daan had in deze situatie veel hulp van mij als leerkracht nodig en gaf zich in eerste instantie een 9 voor zijn werkhouding tijdens Rekenen. Nadat er een duidelijk voorbeeld is gegeven van een beoordeling van een andere leerling, leek hij meer besef te hebben van de cijfers en kwam hij uiteindelijk op vier onvoldoendes.

Tijdens de oplossingsgerichte gesprekken aan de hand van de stappen van Kids' Skills (Furman, 2007) hebben de leerlingen onder andere een doel opgesteld, de voordelen van het doel benoemd, het doel een naam gegeven, een totemfiguur gekozen, supporters gekozen en het doel verder omschreven. Tevens zijn er afspraken gemaakt om een klassikale viering te houden met de hele groep, op het moment dat de doelen zijn behaald. In bijlage 7 is een schema opgenomen waarin de belangrijkste stappen binnen de methode zijn uitgewerkt. Samengevat was het doel van Sem om aan het einde te willen lezen en rekenen zonder rond te kijken. Het doel van Daan was iets uitgebreider en ging ook in op de zithouding, namelijk: "Ik wil goed zitten als we zelfstandig werken en ik wil werken zonder afgeleid te worden. Dat vind ik lekker werken." Bram en Lucas maakten hun doel nog specifiek, maar gingen alleen in op de werkhouding. Het doel van Lucas was als volgt: "Ik wil leren om rekenen en lezen 20 minuten vol te houden, zonder afgeleid te worden door kinderen om mij heen." Sem, Milan, Daan, Bram en Lucas kozen respectievelijk voor de volgende namen voor hun doelen: DJ Sem, Lezen, Superwerkkracht, DJ en Superkid.

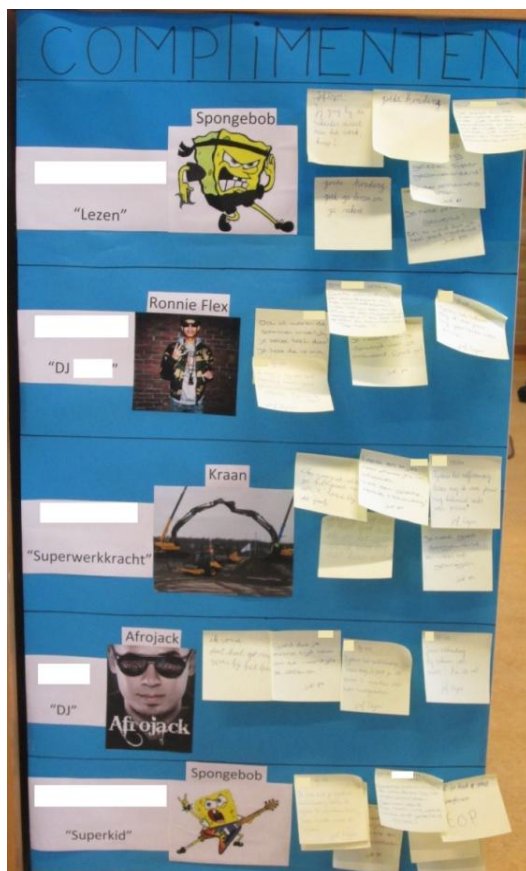
Deelvraag 3: Hoe kan ik de leerlingen zelf verantwoordelijk maken voor het verbeteren van hun werk- en zithouding?

In het werkboekje 'Ik kan het!' gaven de leerlingen dagelijks aan tijdens welke les ze extra aandacht besteedden aan hun werk- en zithouding. Nadat dit in de ochtend werd medegedeeld aan de gehele groep, mochten supporters gerichte complimenten geven. Deze complimenten gelden als tussenmetingen en geven duidelijke positieve vorderingen aan die de leerlingen lieten zien. In figuur 6 is te zien dat de leerlingen in de eerste week van de interventie allen minimaal één compliment per dag hebben verkregen. Milan en Lucas hebben zelfs op bepaalde dagen meerdere complimenten gekregen van hun supporters. In de weken 17 en 20 hebben Sem, Milan, Bram en Lucas minder complimenten verkregen dan in de eerste week. Als laatste zijn in week 21 voor iedere leerling 4 complimenten geschreven.

	Week 16	Week 17	Week 20	Week 21
Sem	5	3	2	4
Milan	6	2	3	4
Daan	5	6	3	4
Bram	4	4	3	4
Lucas	7	4	5	4

Figuur 6: Aantal verkregen complimenten in de weken 16, 17, 20 en 21

Nu het duidelijk is, hoeveel complimenten de leerlingen in de weken van de interventies hebben verkregen is het ook van belang inzicht te krijgen in het type complimenten.

Figuur 7: Complimentenmuur in groep 4.

Hieronder volgen er enkele die op de complimentenmuur in de klas (zie figuur 7) zijn gehangen:

Complimenten van supporters (leerkrachten):

- "Ook al waren de sommen moeilijk, je zette toch door. Je hebt 10 minuten zelfstandig werken volgehouden."
- "Ik zag je bij het zelfstandig lezen goed geconcentreerd oefenen, goed zo!"
- "Goede, rechte zithouding. Geconcentreerd gelezen, zeker 90% van de tijd."
- "Tijdens het zelfstandig lezen, zag ik dat je de eerste 5 minuten niet hebt rondgekeken. Knap!"
- "Tijdens het zelfstandig rekenen zag ik dat jouw rug helemaal recht was, prima!"

Complimenten van supporters (medeleerlingen):

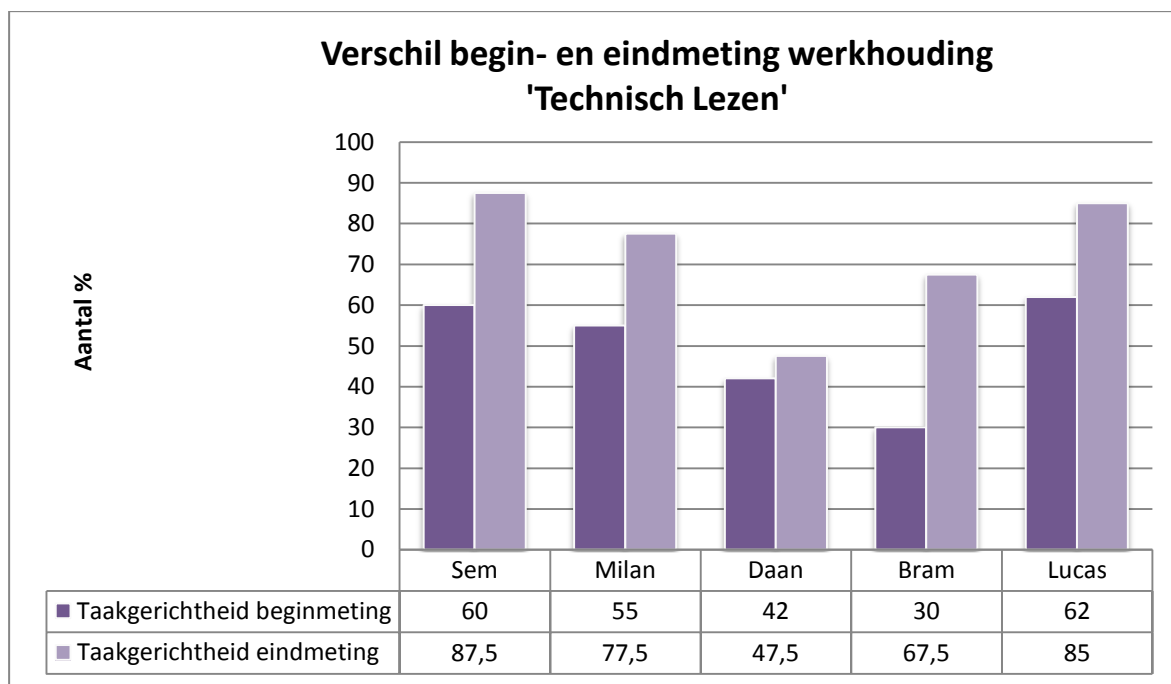
- "Je hebt goed doorgewerkt en veel werk afgekregen."
- "Ik vond dat je een mooie zithouding had."
- "Je hebt goed zelf gelezen, goed gedaan."
- "Je was goed aan het lezen, zo doorgaan."

Hoofdvraag: Welk effect heeft de inzet van oplossingsgerichte interventies op de werk- en zithouding van vijf moeilijk lerende leerlingen uit groep 4, tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen en Rekenen?

Tijdens de observatie van de zelfstandige verwerking van Rekenen op 23 mei is 20 minuten geobserveerd, wat heeft geresulteerd in 40 scores per leerling. Sem laat daarbij een taakgerichtheid zien van 87,5%, Milan van 82,5%, Daan van 50%, Bram van 82,5% en Lucas een taakgerichtheid van 90% van de observaties. Terugkijkend naar de beginmeting betekent dit dat de taakgerichtheid van Sem, Daan, Bram en Lucas respectievelijk zijn toegenomen met 3,5%, 3%, 4,5% en 21%. Milan laat gedurende deze les een afname zien van zijn taakgerichtheid van 5,5%.

Uit de observatie van de zithouding bleek Milan slechts 52,5% van de observaties op een goede manier op zijn stoel te zitten. De andere vier leerlingen scoorden op dit gebied tussen de 75% en 100%.

Tijdens de observatie van de zelfstandige verwerking van Technisch lezen is 20 minuten geobserveerd, wat heeft geresulteerd in 40 scores per leerling. Sem laat hierbij een taakgerichtheid zien van 87,5%, Milan van 77,5%, Daan van 47,5%, Bram van 67,5% en Lucas een taakgerichtheid van 85% van de observaties. In figuur 8 is het verschil tussen de beginmeting en de eindmeting van Technisch Lezen schematisch weergegeven.

Figuur 8: Schematische weergave van de toegenomen taakgerichtheid tussen de begin- en eindmeting gedurende de zelfstandige verwerking van 'Technisch Lezen'.

Wat betreft de zithouding scoort Sem net als tijdens de beginmeting een score van 100%. Bram en Lucas lieten gedurende deze observatie een flinke groei zit op het gebied van hun zithouding, Bram scoorde nu 90% en Lucas zelfs 95%. Milan en Daan scoren een slechtere zithouding dan aan het begin, met respectievelijk een afname van 25% en 12,5%.

De oplossingsgerichte gesprekken aan de hand van schaalvragen resulteerden in de beoordelingen uit figuur 9.

	Werkhouding 'Rekenen'		Zithouding 'Rekenen'		Werkhouding 'Technisch lezen'		Zithouding 'Technisch lezen'	
Sem	87,5%	9	100%	10	87,5%	9	100%	10
Milan	82,5%	7	52,5%	6	77,5%	9	62,5%	7
Daan	50%	7	75%	9	47,5%	6	37,5%	4
Bram	82,5%	9	92,5%	9	67,5%	7	90%	9
Lucas	90%	9	97,5%	8	85%	9	95%	10

Figuur 9: Eigen beoordelingen naar aanleiding van de schaalvragen (eindmeting).

In het figuur is te zien dat Sem, Bram en Lucas zichzelf na de eindmeting zeer hoge cijfers geven voor hun werk- en zithouding. Deze beoordelingen komen overwegend overeen met hun daadwerkelijke procentuele scores. Milan beoordeelt zichzelf ook realistisch en ziet zelf in dat hij op enkele gebieden lager heeft gescoord dan tijdens de beginmeting. Daarentegen heeft Daan zichzelf in verhouding tot de vorige afname ook voldoende tot goede scores gegeven.

Het hoofdstuk 'data-analyse en resultaten' heeft met behulp van de feedback van critical friends A. Kuppens, R. Monfrance en M. Sweers, studiegroepbegeleidster S. de Bekker en collega's van SBO de Horst verder vorm gekregen. In bijlage 10 is hun feedback op het hoofdstuk te vinden en de manier waarop dit is verwerkt.

Hoofdstuk 5: Conclusies en discussie

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar mijn verzamelde data uit het vorige hoofdstuk, worden er conclusies getrokken en wordt de onderzoeksvraag beantwoord.

5.1 Conclusies

Het onderzoeksdoel voor dit praktijkgerichte onderzoek, was als volgt beschreven:

Ik wil, aan het einde van het praktijkgerichte onderzoek, een zichtbaar verbeterde werk- en zithouding zien bij Sem, Milan, Bram, Lucas en Daan tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen óf Rekenen.

Een score van 70% bij de taakgerichtheid en de zithouding zou een aanvaardbaar gemiddelde score zijn voor alle leerlingen. Denkend aan de capaciteiten van de leerlingen en het tijdsbestek is ervoor gekozen om een toename van 10% op het gebied van de werk- en zithouding te mogen stellen. Dit werd minstens op één vakgebied van de leerlingen verwacht, omdat mijn collega's en ik graag kleine stappen wilden zetten.

Terugkijkend naar de begin- en eindmeting van de zelfstandige verwerking van Rekenen, waren er vrij kleine toenames van de taakgerichtheid waar te nemen en zelfs bij één leerling een afname van de taakgerichtheid. Een toename van 3% tot 5% is in dit opzicht niet noemenswaardig, omdat er gedurende de eerste afname van de tijdsteekproef al goede resultaten zichtbaar waren. Alleen bij Lucas was er een toename te zien van zijn taakgerichtheid van 21%, wat betekent dat hij het doel voor 'Technisch Lezen' heeft behaald. In figuur 10 is een overzicht opgenomen, waarin de procentuele toe- en/of afnamen zijn weergegeven op het gebied van de werk- en zithouding. Tevens is er benoemd of de leerling de toename van 10% heeft behaald, ja of nee.

	Werkhouding Rekenen	Doel behaald?	Zithouding Rekenen	Doel behaald?
Sem	Toename 3,5%	Nee	Toename 22%	Ja
Milan	Afname 5,5%	Nee	Afname 31,5%	Nee
Daan	Toename 3%	Nee	Toename 28%	Ja
Bram	Toename 4,5%	Nee	Afname 1,5%	Nee
Lucas	Toename 21%	Ja	Toename 14,5%	Ja

Figuur 10: Overzicht van de behaalde doelen van de leerlingen bij Rekenen.

In figuur 10 is te zien dat alleen Lucas een toename van 10% of meer heeft weten te bereiken, op alle gebieden. Hierbij moet wel vermeld worden dat de resultaten van de beginmeting bij Sem, Milan en Bram al bovengemiddeld waren, namelijk een gemiddelde taakgerichtheid van 80%. Daan laat daarentegen te weinig groei zien en behaald, ondanks de uitgevoerde interventies, maar een taakgerichtheid van 50% van de observaties.

Terugkijkend naar de begin- en eindmeting van de zelfstandige verwerking van Technisch Lezen, waren er bij vier van de vijf leerlingen flinke toenames waar te nemen op het gebied van de werkhouding, oftewel hun taakgerichtheid. Sem, Milan, Bram en Lucas scoorden een toename van 22,5% tot 37,5%, wat betekent dat zij de doelen dubbel en dik hebben behaald. Bij Daan is er wel een toename te zien, maar deze is met 5,5% zeer gering.

In figuur 11 is een overzicht opgenomen, waarin de procentuele toe- en/of afnamen zijn weergegeven. Tevens is er benoemd of de leerling de toename van 10% heeft behaald, ja of nee.

	Werkhouding Technisch Lezen	Doel behaald?	Zithouding Technisch Lezen	Doel behaald?
Sem	Toename 27,5%	Ja	Gelijk gebleven: 100%	n.v.t
Milan	Toename 22,5%	Ja	Afname 25%	Nee
Daan	Toename 5,5%	Nee	Afname 12,5%	Nee
Bram	Toename 37,5%	Ja	Toename 35%	Ja
Lucas	Toename 23%	Ja	Toename 25%	Ja

Figuur 11: Overzicht van de behaalde doelen van de leerlingen bij Technisch Lezen.

In figuur 11 is te zien dat zowel Sem, Bram en Lucas bij de werkhouding en de zithouding het doel hebben bereikt. Opnieuw laat Daan te weinig groei zien bij zijn werkhouding en scoort bij zijn zithouding een afname. Helaas heeft Milan op het gebied van zijn zithouding ook een afname gescoord. Het viel gedurende de observatie op dat hij zijn hoofd vrij veel ondersteunde met zijn hand, waardoor hij een slechte zithouding aannam. De zithouding van Sem is ten opzichte van de beginmeting gelijk gebleven op 100%, wat betekent dat zijn zithouding perfect is.

In dit praktijkgerichte onderzoek was het verbeteren van de werk- en zithouding van de leerlingen hoofdzaak. De volgende onderzoeksvraag stond dan ook centraal in dit praktijkgericht onderzoek:

Welk effect heeft de inzet van oplossingsgerichte interventies op de werk- en zithouding van vijf moeilijk lerende leerlingen uit groep 4, tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch lezen en Rekenen?

De inzet van de oplossingsgerichte interventies, waarbij gebruik is gemaakt van schaalvragen (Cauffman & Van Dijk, 2009) en aspecten uit Kids' Skills (Furman, 2007) en Mission Possible (Furman & Beumer-Peeters, 2010) heeft hier gediend als een middel om het doel te bereiken. Dat betekent ook dat er in deze conclusie niet meer verder ingegaan wordt op deze gekozen interventies, maar er voor de hele onderzoeksgroep antwoord gegeven wordt op de bovengenoemde hoofdvraag.

Aan het einde van dit praktijkgericht onderzoek kan ik stellen dat de ingezette interventies alleen voor Lucas op alle gebieden een zeer positieve werking heeft gehad op zijn werk- en zithouding. Bij de andere leerlingen was er een toename te zien bij één of meer onderdelen, maar is er helaas ook enkele malen een afname gezien. Desondanks hebben de positieve benadering en de individuele gesprekken met de leerlingen in ieder geval gezorgd voor een grote mate van bewustwording bij de leerlingen. Ze waren hierin heel enthousiast, vroegen regelmatig wanneer er weer in het boekje gewerkt mocht worden en bedankten hun supporters daadwerkelijk voor de verkregen complimenten. Hun dankbaarheid is iets wat niet snel zal worden vergeten. Vandaar ook mijn titel: "Juf, bedankt voor je complimentje!"

Aangezien er in dit praktijkgerichte onderzoek is gekozen voor vijf moeilijk lerende leerlingen uit groep 4 van het SBO, is het van belang om de interventies langzaam af te bouwen. In overleg met mijn collega's is er besloten om de positieve benadering aan de hand van de complimenten voort te zetten en aan het einde van het schooljaar nogmaals een tijdsteekproef af te nemen. Op die manier wordt er een vervolg gegeven aan het onderzoek en is er voor de leerlingen nog een mogelijkheid hun behaalde resultaten te verbeteren.

Het uitgevoerde onderzoek heeft mijzelf en het team van SBO de Horst een aanpak opgeleverd, die in veel andere situaties ingezet kan worden. De waardering van collega's bij mijn presentatie van woensdag 5 juni 2013 laat zien dat het team openstaat voor nieuwe inzichten. Naar aanleiding van het werken volgens de oplossingsgerichte optiek, ben ik van mening dat deze inzichten in mijn pedagogische leerkrachtgedrag verweven zullen blijven. Hierbij valt te denken aan het beoordelen van gedrag aan de hand van schaalvragen en het gebruik maken van een complimentenmuur.

Deze complimentenmuur heeft overigens een positief neveneffect veroorzaakt in groep 4. In de weken voor de meivakantie vond er namelijk onder enkele meisjes pestgedrag plaats. Om dit de kop in te drukken hebben we gestimuleerd om elkaars leuke kanten te bekijken en aardige dingen over elkaar op te schrijven op een post-it en deze aan de medeleerling te geven. Dit had zulk positief effect dat er voor de betreffende meisjes een klein, simpel boekje is gemaakt waarin ze deze complimentjes mochten opplakken. Daarnaast heeft Lucas initiatief getoond om andere leerlingen te betrekken in het verbeteren van hun werk- en zithouding. Hij heeft de leerkracht uit groep 1 gevraagd of haar leerlingen ook bezig waren met het werken aan de werk- en zithouding en heeft daarbij gevraagd om in haar klas complimenten te geven aan de jongere leerlingen. Dit eigen initiatief is volledig ondersteund en zal de komende weken uitgevoerd worden.

5.2 Discussie

De inzet van de tijdstekproef als onderzoeksmethode is een zeer bewuste keuze geweest, maar heeft ook zo zijn beperkingen. Zo zal er in een observatie van een werk- en zithouding altijd sprake zijn van subjectiviteit en is een dergelijke observatie altijd een momentopname.

Bij de oplossingsgerichte gesprekken aan de hand van de schaalvragen (Cauffman & Van Dijk, 2009) is er opgevallen dat leerlingen met een lage intelligentie moeite hebben met het inschalen van hun eigen gedrag. Mocht ik opnieuw schaalvragen inzetten, zou ik ervoor kiezen om de cijfers tussen 0 en 10 beter te visualiseren.

De grootte van de onderzoeksgroep is voor mij een belangrijk leerpunt geweest binnen dit praktijkgerichte onderzoek. Denkend aan alle interventies die er zijn uitgevoerd, kan ik stellen dat dit zeer veel tijd in beslag heeft genomen. Met name het aanpassen van mijn bewoordingen en het in kleinere stappen verdelen van de oplossingsgerichte gesprekken. Daarnaast heeft het opstellen van het werkboekje 'Ik kan het!' veel tijd en energie gekost.

Met behulp van de feedback van studiegroepbegeleidster S. de Bekker en mijn collega's van SBO de Horst heb ik mijn beschreven conclusie nog eens kritisch bekeken. Zie bijlage 10 voor hun feedback en de manier waarop deze is verwerkt.

Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie

In dit laatste hoofdstuk wordt met behulp van verschillende vormen van reflectie het praktijkgericht onderzoek geëvalueerd en worden mijn persoonlijke leermomenten hierin verweven. Daarnaast komen er aanbevelingen aan bod voor andere onderzoekers.

Bij een beschrijvende reflectie ligt de nadruk op de keuzes die ik heb gemaakt om professioneel te handelen in de praktijk. In dit praktijkgerichte onderzoek is extra aandacht besteed aan het kiezen van kwalitatieve onderzoeksmethoden, waaronder de tijdsteeekproef en de oplossingsgerichte gesprekken. De aanpassingen die hierin zijn verricht, hadden te maken met de 'complexe' onderzoeksgroep waarmee ik aan de slag ben gegaan. Tevens heeft mijn keuze voor de presentatie aan het team te maken met mijn motivatie om op een prettige manier samen te werken in een team (SBL-competentie 5) en daarbij mijn kennis en ervaringen te delen (basisdimensie B1).

Binnen een technische reflectie ligt de nadruk op het analyseren van mijn handelen en het inzetten van de juiste vaardigheden, competenties en methoden om mijn doelen te bereiken. Allereerst is dit praktijkgerichte onderzoek uitgevoerd volgens de cyclus onderzoek van De Lange et al. (2011), wat voor een duidelijke sturing heeft gezorgd in mijn verslaglegging (basisdimensie B2). Wanneer ik terugkijk naar mijn persoonlijk ontwikkelplan (POP), waren mijn leerdoelen vooral gericht op het omgaan met gedragsproblemen. Dankzij de modules 'gedrag' op de opleiding en dit praktijkgericht onderzoek heb ik voor mezelf veel handvatten gekregen om te leren omgaan met de veranderende pedagogische hulpvraag van leerlingen (basisdimensie B2.1). Om dit te bereiken heb ik gedurende het schooljaar veelal mijn leerkrachtgedrag geanalyseerd aan de hand van de SBL-competenties en basisdimensies (Claasen, De Bruïne, Schuman, Siemons & Van Velthooven, 2011) en heb ik mezelf ontwikkeld tot een vakbekwame leerkracht.

Vanuit een biografische reflectie, denk ik aan mijn karaktereigenschappen, mijn eigen ideeën en overtuigingen en mijn persoonlijke leerdoelen. Tijdens de uitvoering van dit praktijkgerichte onderzoek heb ik mijzelf opgesteld als een open en actief persoon, die veelal in samenwerking met collega's keuzes heeft gemaakt. Ik heb vertrouwen opgebouwd in het omgaan met verschillen tussen leerlingen en het aansluiten bij de onderwijsbehoeften van leerlingen (basisdimensie A2), doordat ik vanuit een breed perspectief heb leren kijken. Daarnaast heb ik mijn leerstijl 'doener' lichtelijk kunnen ombuigen naar een 'denker', doordat ik heb geleerd om een concrete tijdsplanning te maken en hier wekelijks op te reflecteren. In bijlage 9 is mijn tijdsplanning te vinden, die past bij de uitvoering van dit praktijkgerichte onderzoek.

Naast deze tijdsplanning heb ik tijdens het schrijven van het onderzoeksvoorstel en het praktijkgerichte onderzoek critical friends geraadpleegd vanuit de opleiding, de leerwerkplek, maar ook uit mijn privésituatie. Zij hebben me feedback gegeven en hebben me bovenal gemotiveerd om door te zetten. Mijn critical friends hebben mij, als een meta-reflectie, vanuit een ander perspectief laten kijken naar mijn eigen leerproces (basisdimensie B2.2). Op die manier kon ik mijn praktijkgerichte onderzoek verbeteren en kon ik verder vorm en sturing geven aan het bereiken van mijn persoonlijke leerdoelen, maar ook de leerdoelen van de leerlingen uit mijn onderzoeksgroep. In bijlage 10 is de feedback te vinden die ik voor deze verslaglegging heb ontvangen van mijn critical friends en aantoonbaar heb verwerkt.

Bij een kritische reflectie worden enkele standpunten beschreven waarop ik mijn handelen heb gebaseerd. De opleiding tot master SEN en met name dit praktijkgerichte onderzoek hebben bijgedragen aan mijn ontwikkeling tot gedragsspecialist. Gedurende het afgelopen schooljaar is mijn standpunt ten opzichte van leerlingen met 'special educational needs' in positieve zin veranderd. Ik weet nu dat deze leerlingen er echt toe doen en wij als leerkrachten in het speciaal basisonderwijs de leerlingen letterlijk en figuurlijk zien zitten (basisdimensie A1). Terugkijkend naar het begin van het schooljaar kan ik stellen dat er dankzij de inzet van de leerkrachten een positieve groep is gecreëerd, waarbij mooie resultaten zijn behaald. Ik heb genoten van de leerlingen en het functioneren als teamlid op SBO de Horst (basisdimensie A2 & A3).

Aanbevelingen

Het verdient aanbeveling om te onderzoeken hoe interventies, zoals een tijdsteeekproef-formulier of de oplossingsgerichte gesprekken aangepast kunnen worden, zodat ze efficiënter in gebruik zijn en beter aansluiten bij de onderzoeksgroep waarmee gewerkt wordt.

Leren van en met elkaar door het uitwisselen van kritische feedback met critical friends, heeft in een praktijkgericht onderzoek absoluut een meerwaarde.

Literatuurlijst

- Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeijsters, H. & Peij, S. (2010). *Gedragscode praktijkgericht onderzoek voor het HBO*. Den Haag: HBO Raad Vereniging van hogescholen.
- Bakker-Beens, D., Gierling, C. & Meugheuveld, L. van de (1995) *Voor gedrag een 8*. Nijmegen: Uitgeverij Berkhout.
- Berg, I. K. & Steiner, T. (2006). *Het spel van oplossingen. Oplossingsgerichte psychotherapie voor kinderen*. Amsterdam: Harcourt Assessment BV.
- Bruin, C. de (2009). *Geef me de vijf*. Doetinchem: Graviant Educatieve Uitgaven.
- Cauffman, L. & Dijk, D. J. van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom Onderwijs.
- Claasen, W., Bruïne, E. de, Schuman, H., Siemons, H. & Velthooven, B. van (2009). *Inclusief Bekwaam. Generiek Competentieprofiel Inclusief Onderwijs*. Antwerpen: Garant.
- Furman, B. (2007). *De methode Kids' Skills*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Furman, B. & Beumer-Peeters, C. (2010). *Mission Possible. Kids' Skills voor jongeren*. Amsterdam: Nelissen Uitgeverij.
- Groenestijn, M. van, Aartsen, A. & Vermeer, H. (2009). *Wizwijs reken-wiskundemethode voor het basisonderwijs jaargroep 4*. Tilburg: Uitgeverij Zwijsen.
- Horman-Loderus, M. (2004). *Beter handschrift. Praktische aanpak*. Antwerpen: Maklu uitgevers.
- Jager, A. (1991). *Evaluatie van een zorgverbredingsprogramma voor onderwijsbegeleidingsdiensten*. Utrecht: ISOR, Rijksuniversiteit Utrecht.
- Janssens, F. (2003). *Gedrags- en werkhoudingsproblemen & zorgverbreding*. Doetinchem: IJsselgroep SON.
- Kort, W., Schittekatte, M., Bosmans, M., Compaan, E. L., Dekker, P. H., Vermeir, G. & Verhaeghe, P. (2005). *Wechsler Intelligence Scale for Children-III (WISC-III)* [Nederlandse bewerking]. Amsterdam: Pearson Benelux.
- Lange, R. de, Schuman, H. & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Måhlberg, K. & Sjöblom, M. (2008). *Oplossingsgericht onderwijzen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Meersbergen, E. van (2010). *Groslijst ondersteuningsbehoeften op het domein van sociaal-emotionele ontwikkeling*. Heerlen: Ruud de Moorcentrum/Open Universiteit Nederland/WOSO.

- Meersbergen, E. van & Jeninga, J. (2012). De ecologie van de leerling. Een systeemgericht model voor het onderwijs [Elektronische versie]. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 51 (2012) 175-185.
- Pameijer, N. & Beukering, T. van (2006). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Timmerman, K. (2007). *Kinderen met aandachts- en werkhoudingsproblemen*. Leuven: Acco.
- Veenman, S., Lem, P., Voeten, M., Winkelmolen, G. & Lassche, H. (1986). *Onderwijs in combinatieklassen*. Nijmegen / Den Haag: Vakgroep Interdisciplinaire Onderwijskunde, Katholieke Universiteit Nijmegen / SVO.

Bijlage 1: Kijkwijzer 'Ecologie van de leerling'

In onderstaand schema zijn diverse relevante gegevens opgenomen van Sem, Milan, Daan, Bram en Lucas. Het is van belang om te weten dat de kalenderleeftijden en didactische leeftijden van maart 2013 zijn. Er is gekeken vanuit de ecologie van de leerling (Van Meersbergen & Jeninga, 2012), waardoor ook relevante omgevingsfactoren zijn weergegeven. Voor het opstellen van dit schema is gebruik gemaakt van de ontwikkelingsperspectieven van de leerlingen en informatie uit individuele gesprekken met mijn collega's uit groep 4. Dat betekent dat enkele bevorderende/belemmerende factoren aangepast zijn aan de huidige situatie.

Gegevens leerling	Intelligentiegegevens	Bevorderende factoren	Belemmerende factoren
<u>Sem (jongen)</u> Kalenderleeftijd: 9;11 jaar Didactische leeftijd: 37 maanden Datum plaatsing: 22-08-2011	Intelligentietest: WISC-III Datum afname : nov. 2010 Organisatie : Amacura Proefleider : Mevr. Drs. Y. Slenter- Hundscheid GZ psycholoog Scores TIQ : 88 VIQ : 99 PIQ : 78	- Kan soms zelfstandig werken. - Toont tijdens het psychologisch onderzoek doorzettingsvermogen, ook als hij het niet zeker wist. - Groeit van complimenten. - Kan systematisch werken bij gestructureerde opdracht. - Plant bij gestructureerde opdracht. - Ondersteunende thuissituatie waarbij ouders open staan voor advies en hulpverlening. - Goed contact met leerkracht(en). - 3 dagen in de week extra handen in de groep.	<u>Gediagnosticeerde stoornis:</u> <i>Ernstige enkelvoudige dyslexie</i> <i>Nov. 2012 door Marlou Janssen / GZ-psychologe</i> - Heeft moeite met het wisselen tussen verschillende strategieën. - Werkt langzaam. - Hij neemt gemakkelijk het 'drukke' gedrag over van medeleerlingen of is druk uit zichzelf. - Kan niet lang met iets bezig zijn. - Kan moeilijk reflecteren op eigen gedrag. - Kan zich leerkrachtafhankelijk opstellen. - Lijkt niet uit zichzelf om hulp te vragen.

<u>Milan (jongen)</u> Kalenderleeftijd: 9;10 jaar Didactische leeftijd: 37 maanden Datum plaatsing: 06-09-2010	Intelligentietest: WISC-III Datum afname : aug/ sep 2009 Organisatie : Amacura Scores TIQ : 82 VIQ : 92 PIQ : 75	- Kan geïnteresseerd zijn. - Na gezamenlijke start wel zelfstandigheid. - In één-op-één relatie: geconcentreerd, nauwgezet, bereidwillig, gemotiveerd en maakt contact. - Interesse voor muziek. - Is gevoelig voor complimenten. - Enthousiast. - Ondersteunende thuissituatie waarbij ouders open staan voor advies en hulpverlening. - 3 dagen in de week extra handen in de groep.	<u>Gediagnosticeerde stoornis:</u> ADHD met kenmerken van ASS Aug/sep 2009 door Amacura - Behoeft aan duidelijke sociale structuren. - Ongeconcentreerd in de klas, snel afgeleid. - Beweeglijk. - Geeft snel op in de klas. - Heeft moeite met het afmaken van opdrachten. - Heeft moeite met taakgericht werken. - Groepsdynamiek. - Afhankelijk van busvervoer, verband met de afstand thuis-school. - Weinig social contact met leeftijdsgenoten in thuissituatie.
<u>Daan (jongen)</u> Kalenderleeftijd: 10;11 jaar Didactische leeftijd: 37 maanden Datum plaatsing: 20-09-2010	Intelligentietest: WISC-III Datum afname : mei 2010 Organisatie : onbekend Scores TIQ : 71 VIQ : 81 PIQ : 65	- Is enthousiast. - Vertelt op een expressieve manier. - Reageert op bekrachtiging en ondersteuning. - Goede algemene kennis. - Is hulpvaardig en praktisch ingesteld. - 3 dagen in de week extra handen in de groep. - Er is social contact met leeftijdsgenoten uit de buurt.	- Aandachts- en concentratieproblematiek, snel afgeleid. - Werkt niet echt secuur en werkt vanuit trial and error. - Heeft een traag werktempo - Begrijpt sociale structuren vaak niet direct. - Laat veel bewegingsonrust zien. - Sociaal cognitieve vaardigheden passen bij een jongere leeftijd. - Kenmerken van DCD, ADHD en ASS (niet exact te duiden). - Praat impulsief en houdt geen rekening met het moment wanneer het uitkomt. - Afhankelijk van busvervoer, verband met de afstand thuis-school. - 3 jaar jonger broertje, waarvan het leerniveau hoger ligt.

<u>Bram (jongen)</u> Kalenderleeftijd: 10;2 jaar Didactische leeftijd: 37 maanden Datum plaatsing: 13-08-2012	Intelligentietest: WISC-III Datum afname : 07-09-2012 Organisatie : Onbekend Proefleider : Onbekend Scores TIQ : 65 VIQ : 74 PIQ : 61	- Vrolijke, spontane jongen. - Laat zich gemakkelijk richten / corrigeren. - Handelingstempo is voldoende. - Geprikkeld door activiteiten die hem interesseren. - Overwegend rustige lichaamshouding. - Ondersteunende thuissituatie waarbij ouders open staan voor advies en hulpverlening. - 3 dagen in de week extra handen in de groep. - Er is 31ocial contact met leeftijdsgenoten in de thuissituatie.	- Afwachtende/passieve houding. - Oplossingsstrategie is veelal trial and error. - Wisselende taakgerichtheid. - Taakaanpak onvoldoende gestructureerd en systematisch. - Behoeftte aan langere verwerkingstijd, traag in spreken en reageren. - Afhankelijk van halen/brengen naar school, in verband met afstand thuis/school.
<u>Lucas (jongen)</u> Kalenderleeftijd: 10;10 jaar Didactische leeftijd: 37 maanden Datum plaatsing: 14-03-2011	Intelligentietest: WISC III Datum afname : 09-05-2012 Organisatie : De Horst Proefleider: Wendy Dassen-Candel psychologe Scores TIQ : 71 VIQ : 76 PIQ : 71	- Geniet van persoonlijke aandacht en begeleiding. - Open in het contact. - Is gemotiveerd om te leren (vraagt huiswerk rekenen en lezen). - 3 dagen in de week extra handen in de groep. - Goed contact met de leerkrachten.	- Zwakke ordening en beperkte planning - Trage verwerkingssnelheid en grote motorische onrust - Geneigd om snel op te geven als het niet lukt. - Zwakke concentratie en vluchtige waarneming. - Pakt 31ocial31tieve niet goed op. - Kan groepsopdrachten niet volgen. - Kan niet (goed) omgaan met tijdsdruk. - Weinig 31ocial inzicht en spelinzicht. - Drukke gezinssituatie (4 zusjes) - Weinig 31ocial contact met leeftijdsgenoten in de thuissituatie. - Afhankelijk van halen/brengen naar school, in verband met afstand thuis/school.

Bijlage 2: Aangepast tijdsteekproef-formulier

In deze bijlage is het tijdsteekproef-formulier te vinden dat wordt gebruikt tijdens de observatie tijdens de zelfstandige verwerking van Technisch Lezen. Bij Rekenen wordt in principe hetzelfde formulier gebruikt, maar wordt de eerste pagina (inclusief plattegrond van de klas) aangepast. Het schema op de volgende bladzijde wordt viermaal gebruikt, om tot een observatie van 20 minuten te komen.

TIJDSTEEKPROEF-FORMULIER		
Observator:	Naam leerkracht:	Groep:
Situatie:	Datum observatie:	

kleine instructietafel

--	--

Hier krijgen 9 leerlingen instructie van de leerkracht

Plattegrond klas
Lezen 2012-2013

--	--

--	--

	Bram
--	------

	Lucas
--	-------

	Sem
--	-----

Milan	Daan
-------	------

Naam	Min.	Na 30 sec.	Zithouding	Na 60 sec.	Zithouding
Sem	1	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Bram	1	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Lucas	1	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Milan	1	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Daan	1	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Sem	2	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Bram	2	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Lucas	2	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Milan	2	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Daan	2	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Sem	3	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Bram	3	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Lucas	3	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Milan	3	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Daan	3	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Sem	4	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Bram	4	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Lucas	4	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Milan	4	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Daan	4	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Sem	5	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Bram	5	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Lucas	5	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Milan	5	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -
Daan	5	Ta Kij Sto Lo An	+ -	Ta Kij Sto Lo An	+ -

De volgende categorieën kunnen gescoord worden rondom de **taakgerichtheid**:

- Ta** Werkt taakgericht
- Kij** Kijkt afwezig rond of staart voor zich uit
- Sto** Stoort andere leerlingen of praat met hen
- Lo** Loopt door de klas
- An** Is bezig met andere activiteiten

“De meest ideale zithouding is:

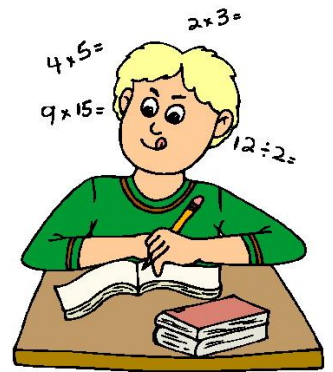
- de stoel recht aanschuiven;*
- beide billen tegen de overgang zitting-leuning;*
- beide ellebogen net buiten de rand van de tafel;*
- schouderlijn evenwijdig aan de tafel;*
- beide voeten plat op de grond.” (Hornman-Loderus, 2004, p. 13)*

De volgende categorieën kunnen gescoord worden rondom de **zithouding**:

- +** Aangeschoven stoel, billen tegen overgang zitting-leuning, schouders evenwijdig aan de tafel & voeten op de grond.
- Twee van de vier bovengenoemde criteria zijn AFWEZIG

Bijlage 3: Schaalvragen***Schaalvraag 27-03-2013***

Nagaan hoe het kind zijn werk- en zithouding bij beide vakgebieden beoordeelt.

1. Welk cijfer geef je jezelf voor je **werkhouding** tijdens rekenen?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Wat zit er in dat cijfer?

2. Welk cijfer geef je jezelf voor je **zithouding** tijdens rekenen?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Wat zit er in dat cijfer?

3. Welk cijfer geef je jezelf voor je **werkhouding** tijdens technisch lezen?

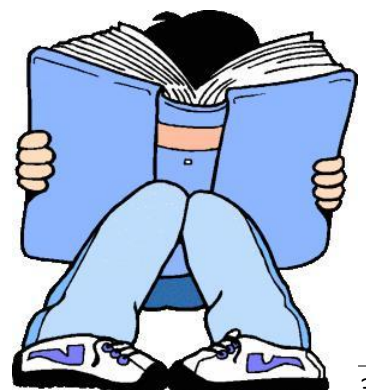
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Wat zit er in dat cijfer?

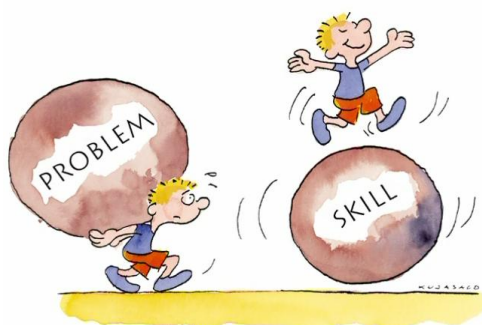
4. Welk cijfer geef je jezelf voor je **zithouding** tijdens technisch lezen?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Wat zit er in dat cijfer?

Bijlage 4: Leerlinglogboekje

Stap 1. Problemen vertalen in doelen.

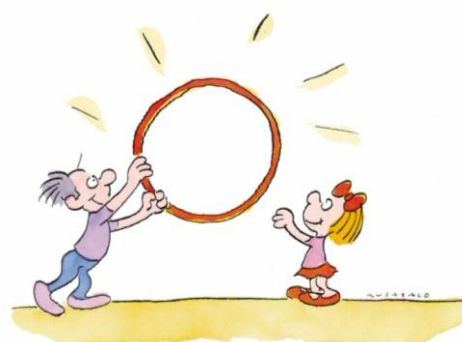
Nagaan welk doel het kind zou moeten behalen om het probleem te overwinnen.

Wat zou je graag willen veranderen?

Stap 2. Het eens worden over het doel.

Het probleem met het kind bespreken en het eens worden over het doel.

Welk doel wil je behalen?

Stap 3. De voordelen van het doel onderzoeken.

Het kind meer bewust maken van de voordelen die het heeft iets te kunnen.

Wat zijn de voordelen van het behalen van dit doel?

Stap 4. Het doel een naam geven.

Laat het kind het doel een naam geven.

Welke naam geef je aan je doel?

Waarom heb je hiervoor gekozen?

Stap 5. Een totemfiguur kiezen.

Laat het kind een dier of een ander figuur kiezen die helpt bij het behalen van het doel.

Wie of wat mag jouw totemfiguur zijn?

Waarom heb je hiervoor gekozen?

Stap 6. Supporters werven.

Laat het kind een aantal mensen vragen om supporter te worden.

Schrijf hier de namen van je supporters:

Stap 7. Meer zelfvertrouwen geven.

Laat het kind meer zelfvertrouwen krijgen dat het zijn doel kan behalen.

Ik denk dat het gaat lukken, omdat

Stap 8. Plannen maken om te vieren.

Maak samen met het kind vooraf een plan hoe je het gaat vieren wanneer het zijn doel heeft bereikt.

Als je je doel hebt bereikt, hoe zou je dat dan willen vieren?

Stap 9. Het doel omschrijven.

Laat het kind zelf vertellen en voordoen hoe het zich zal gedragen wanneer het doel is bereikt.

Als je je doel hebt bereikt, hoe zien wij dat dan?

Stap 10. Naar buiten treden.

Laat de mensen weten aan welk doel het kind werkt.

Hoe wil je aan de klas vertellen aan welk doel je werkt?

Stap 11. Het doel oefenen.

Spreek samen met het kind af hoe het aan zijn doel gaat oefenen

Hoe gaan we de komende 4 weken aan het doel werken?

Vuistregel: Minstens één keer per dag oefenen.

Stap 12. Geheugenspelletjes bedenken

Laat het kind zelf vertellen hoe het wil dat anderen reageren wanneer het zijn doel vergeet

Hoe moeten jouw supporters je aan jouw doel herinneren als je hem vergeet?

Stap 13. Vieren dat het gelukt is.

Wanneer het kind het doel heeft bereikt, is het tijd om dat te vieren en het kind de kans te geven iedereen te bedanken die daarbij geholpen heeft.

Heb je genoeg geoefend?

Moet je nog langer oefenen?

Is je doel behaald?

Datum plannen om dit te vieren.

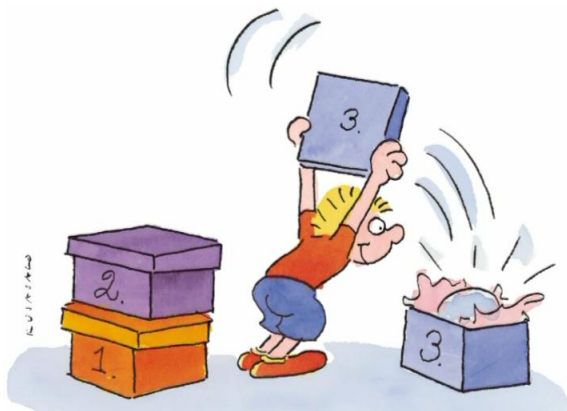
Wie wil je bedanken op je feestje?

Stap 14. De vaardigheid aan anderen doorgeven

Stimuleer het kind om een ander kind de nieuwe vaardigheid te leren.

Aan wie zou jij je vaardigheid willen leren?

Eigen evaluatie:

Stap 15. Op naar het volgende doel

Kom tot overeenstemming met het kind over een nieuw doel waaraan het gaat werken.

Welke vaardigheid zou je nu willen leren?

Bijlage 5: Voorbeeld van een evaluatielijst uit het werkboekje 'Ik kan het!'

maandag 13 mei 2013

Vandaag let ik extra op mijn werk- en zithouding tijdens:

Technisch Lezen

Rekenen

dinsdag 14 mei 2013

Vandaag let ik extra op mijn werk- en zithouding tijdens:

Technisch Lezen

Rekenen

woensdag 15 mei 2013

Vandaag let ik extra op mijn werk- en zithouding tijdens:

Technisch Lezen

Rekenen

donderdag 16 mei 2013

Vandaag let ik extra op mijn werk- en zithouding tijdens:

Technisch Lezen

Rekenen

vrijdag 17 mei 2013

Vandaag let ik extra op mijn werk- en zithouding tijdens:

Technisch Lezen

Rekenen

Zo goed is het mij deze week gelukt:

0

0

0

0

0

Bijlage 6: Beginmeting werk- en zithouding

In deze bijlage zijn de resultaten te vinden van de tijdsteekproef (Bakker-Beens et al., 1995) die ik op 14 en 15 maart 2013 heb afgenomen om inzicht te krijgen in de werk- en zithouding van de leerlingen. Op deze eerste bladzijde is de lesopbouw te vinden van beide geobserveerde lessen, om inzicht te krijgen in de zelfstandige verwerking van 'Rekenen' en 'Technisch Lezen' in groep 4.

Datum: Donderdag 14 maart 2013
Situatie: Zelfstandige verwerking Rekenen: WizWijs blok 5 les 12
Leerkracht: Patricia Beijer
Observator: Dyon Damen
Groep: 4

Lesopbouw

10:50 Individueel oefenen van de tafeltjes aan de hand van tafeltjeskaarten.
 10:52 Met schoudermaatje de tafeltjes afvragen.
 10:54 Klassikale opwarmer door middel van het gooien van een bal: Verdubbelingen: $6+6=$, $8+8=$, $20+20=$ en halvingen: De helft van 40, de helft van 70.
 11:00 Instructie via leerkrachtmodule 'WizWijs' op het digibord.
 11:15 Begeleid inoefenen, door middel van zelfstandig werken aan opdracht 1. Terugkoppeling via leerkrachtmodule 'WizWijs' op het digibord.
 11:24 Zelfstandige verwerking van opdrachten uit het werk- en oefenboek. Leerkracht begeleidt dit en loopt rond om leerlingen te helpen.
 11:40 Reflectie via leerkrachtmodule 'WizWijs' en oefensoftware op het digibord.

In totaal: 16 minuten geobserveerd → 32 interventies

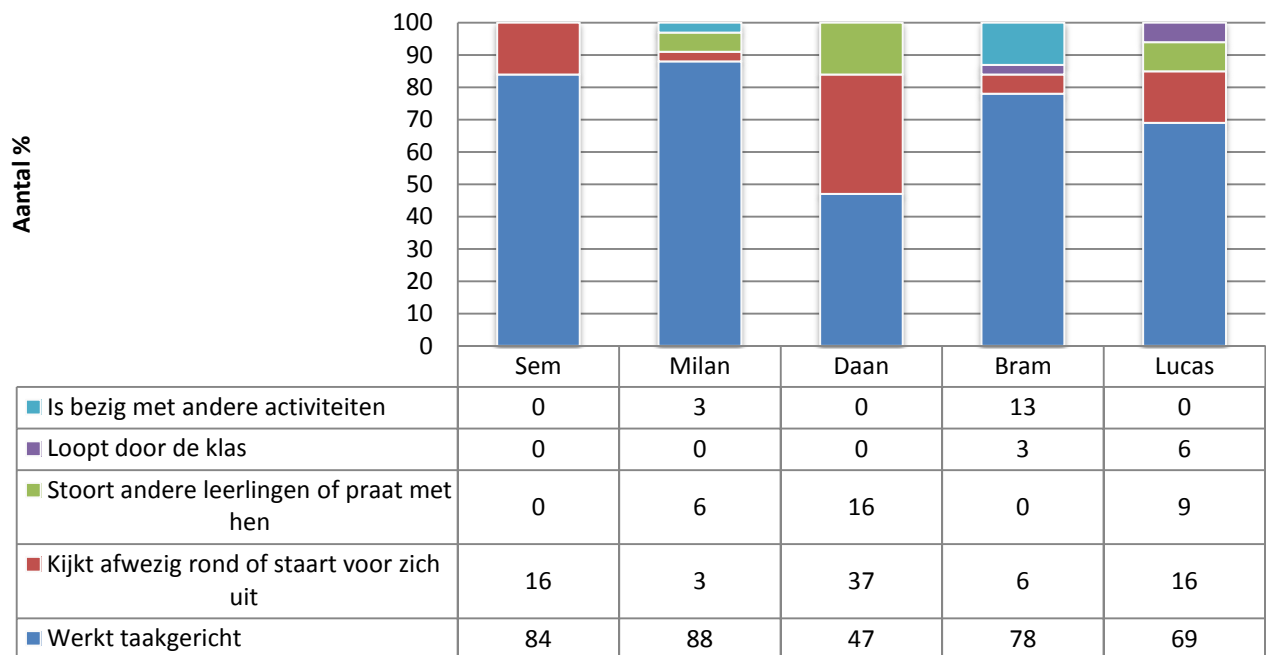
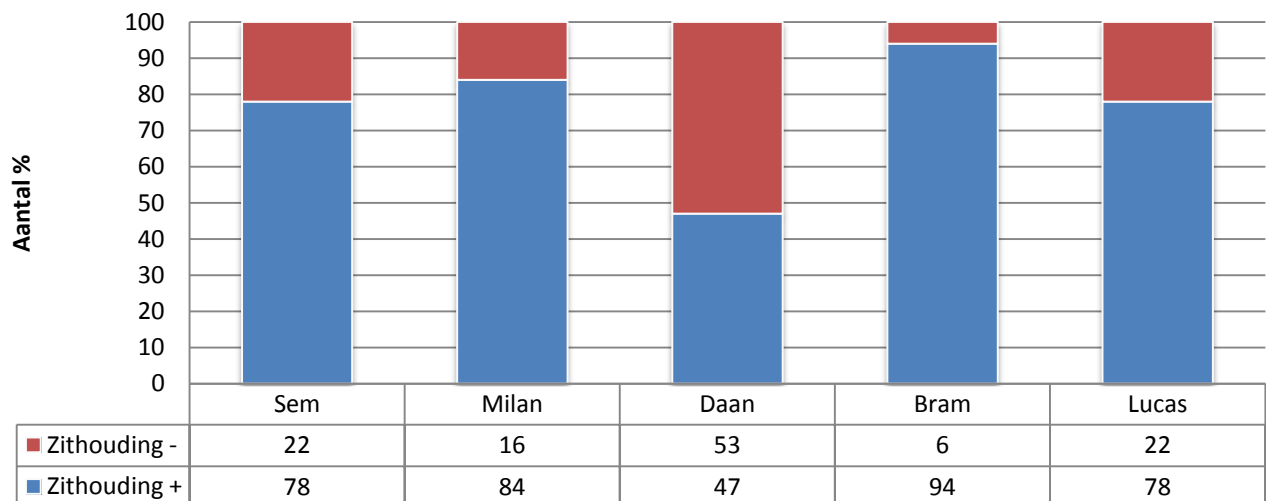
Datum: Vrijdag 15 maart 2013
Situatie: Zelfstandige verwerking Technisch Lezen: Leeslijn
Leerkracht: Patricia Beijer
Observator: Dyon Damen
Groep: 4

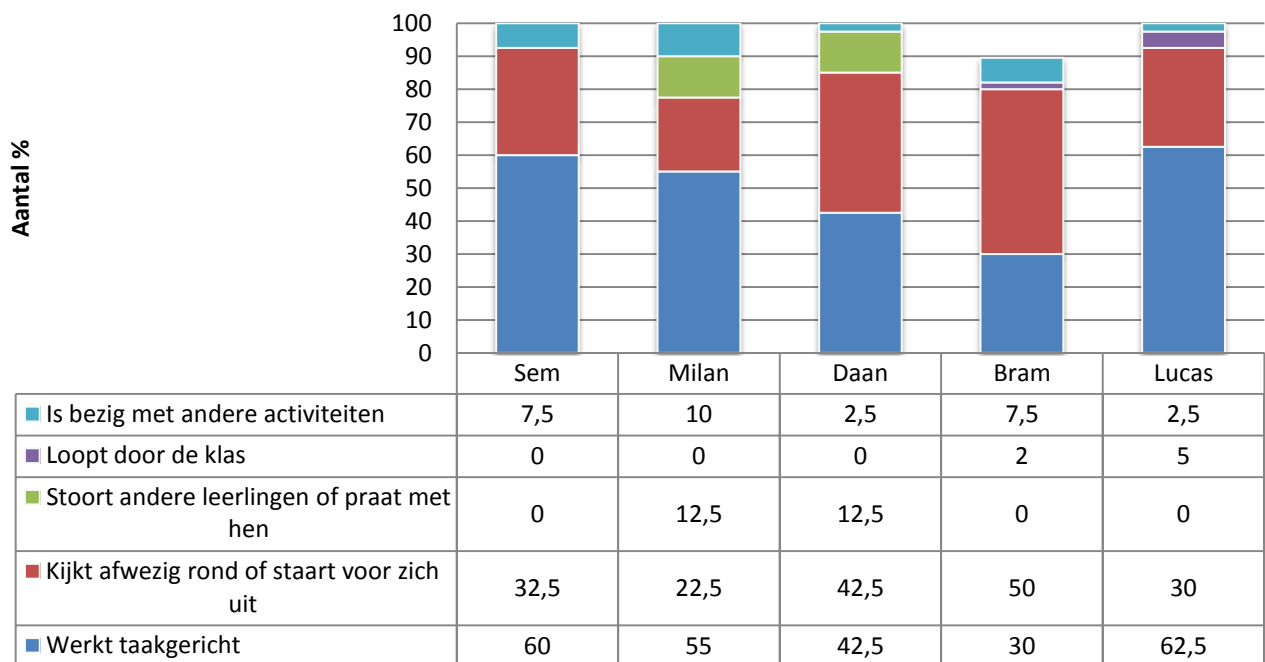
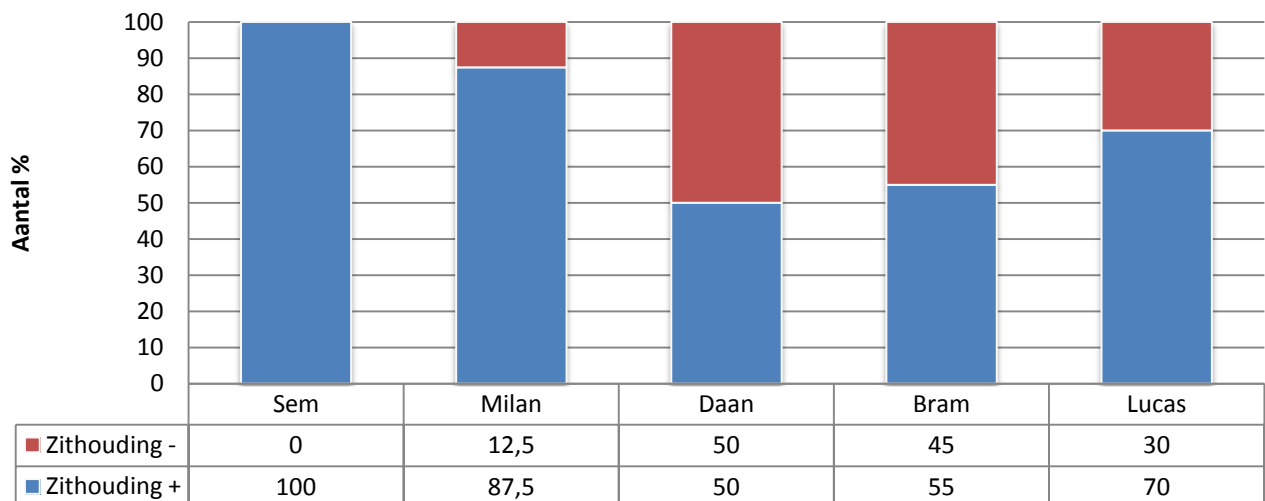
Lesopbouw

09:00 Uitleg door de leerkracht via bordschema op digibord.
 09:05 5 minuten zelfstandig oefenen van losse woorden uit de methode 'Leeslijn'.
 09:10 5 minuten zelfstandig oefenen van voordracht uit de methode 'Leeslijn'.
 09:15 10 minuten zelfstandig lezen in een eigen gekozen leesboek.

In totaal: 20 minuten geobserveerd → 40 interventies

Zithouding + = Aangeschoven stoel, billen tegen overgang zitting-leuning, schouders evenwijdig een de tafel & voeten op de grond.
 Zithouding - = Maar twee van bovengenoemde criteria zijn aanwezig.

Beginmeting zelfstandige verwerking Rekenen.**Resultaten Tijdsteekproef 'Rekenen' 14-03-2013****Zithouding 'Rekenen' 14-03-2013**

Beginmeting zelfstandige verwerking Technisch Lezen**Resultaten Tijdsteekproef 'Technisch lezen' 15-03-2013****Zithouding 'Technisch lezen' 15-03-2013**

Bijlage 7: Relevante gegevens uit de oplossingsgerichte gesprekken

	Stap 2: Welk doel wil je gaan behalen?	Stap 3: Welke voordelen heeft het behalen van dit doel?	Stap 4: Welke naam geef je aan je doel?	Stap 5: Wie of wat mag jouw totemfiguur zijn?	Stap 6: Wie mogen jouw supporters zijn?	Stap 9: Als je het doel hebt behaald, hoe ziet dat dan eruit?	Stap 13: Hoe wil je vieren dat je je doel hebt behaald?
Sem	"Ik zou willen lezen en rekenen zonder rond te kijken en heel hard geconcentreerd zijn."	"Dan word ik beter in dingen, omdat ik zelf oefen. Dat ik minder vaak word aangesproken."	"DJ Sem"		1. Mama 2. Alle juffen	"Dan heb ik een goede zithouding, met mijn rug recht en mijn voeten bij elkaar. Ook kijk ik niet zoveel rond."	Op vrijdagmiddag 31 mei 2013 wordt een klassikale viering gehouden: - Muziek wordt verzorgd door Sem en Bram - Gezelschaps-spelletjes - Film - Buitenspelen in de speeltuin bij de school.
Milan	"Ik zou heel goed willen lezen en niet rondkijken. Dan doe ik zelf in mijn hoofd lezen."	"Ik zou willen dat de juf me niet zo vaak aanspreekt en dat ik zelf lees. Lezen vind ik leuk, maar ik word vaker afgeleid."	"Lezen"		1. Alle juffen 2. Mama 3. I.	"Ik wil dan niet rondkijken (hoop ik) en dan ik zelfstandig lezen. Ik zit dan met mijn voeten naast elkaar, heb mijn rug recht en zit met mijn handen/armen op de tafel."	
Daan	"Ik wil goed zitten als we zelfstandig werken en ik wil 10 minuten werken zonder afgeleid te worden. Dat vind ik lekker werken."	"Dan ben ik lekker rustig in mijn hoofd en dan leer ik meer. De juf geeft mij dan complimenten."	"Superwerkkracht"		1. Juf J. 2. Juf P. 3. Juf D. 4. Mama en papa 5. Mi. 6. Me. 7. F.	"Ik wip dan niet meer op mijn school en ik zit recht op mijn stoel. Mijn voeten staan recht, ik heb mijn rug tegen de leuning en mijn armen heb ik op de tafel. Ik kijk in mijn boek als ik aan het lezen of rekenen ben."	

Bram	“Op maandag en dinsdag kan ik 15 minuten zelfstandig lezen zonder rond te kijken en op woensdag, donderdag en vrijdag kan ik 10 minuten lezen zonder rond te kijken.”	“De juf hoeft mij niet zo vaak te waarschuwen en ik kan misschien wat meer leren van de woorden, die ik moet oefenen.”	“DJ”		1. Juf D. 2. Juf P. 3. Juf J. 4. M.	“Ik zit dan met mijn voeten netjes op de grond en rechtop op mijn stoel. Ik heb dan een goede schrijfhouding.”	
Lucas	“Ik wil leren om rekenen en lezen 10 minuten vol te houden, zonder afgeleid te worden door kinderen om mij heen.”	“Dat ik op maandag en dinsdag ook 10 minuten zelfstandig kan werken, zonder afgeleid te worden. Misschien helpt het om alleen te zitten	“Superkid”		1. Mama 2. Papa 3. S. 4. Mijn neef J. 5. De juffen 6. B. 7. K.	“Ik lees in mijn boek en zit zoals ik bij de schrijfles ook op mijn stoel zit.”	

Bijlage 8: Eindmeting werk- en zithouding

In deze bijlage zijn de resultaten te vinden van de tijdsteekproef (Bakker-Beens et al., 1995) die ik op 23 en 24 mei 2013 heb afgenomen om te zien of er naar aanleiding van de oplossingsgerichte interventies een verbetering is opgetreden in de werk- en zithouding van de leerlingen. Op deze eerste bladzijde is de lesopbouw te vinden van beide geobserveerde lessen.

Datum: Donderdag 23 mei 2013
Situatie: Zelfstandige verwerking Rekenen: WizWijs blok 7 les 3 'Samen en alleen'
Leerkracht: Patricia Beijer
Observator: Dyon Damen
Groep: 4

Lesopbouw

11:05 Lesintroductie op whiteboard
 11:10 Uitleg van de opdrachten van les 3 via het digibord.
 11:20 25 minuten zelfstandig en samenwerkend leren in werkboek
 11:45 25 minuten zelfstandig en samenwerkend leren in oefenboek
 12:10 Afronding rekenles

In totaal: 20 minuten geobserveerd → 40 interventies

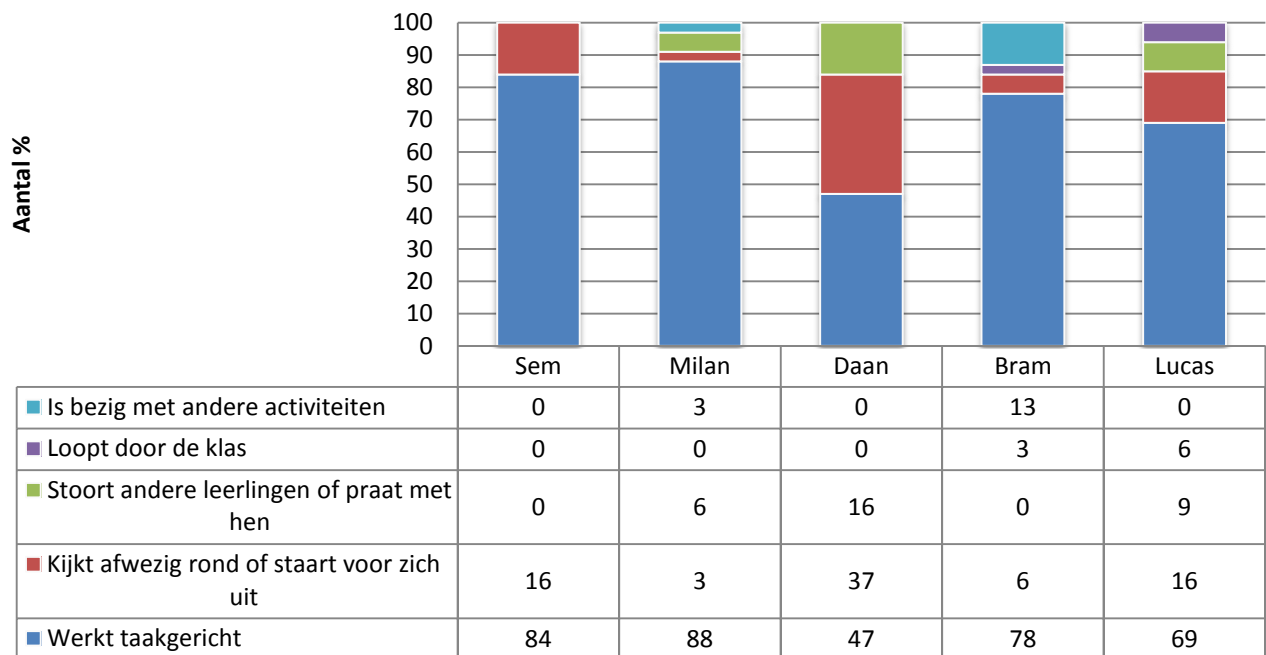
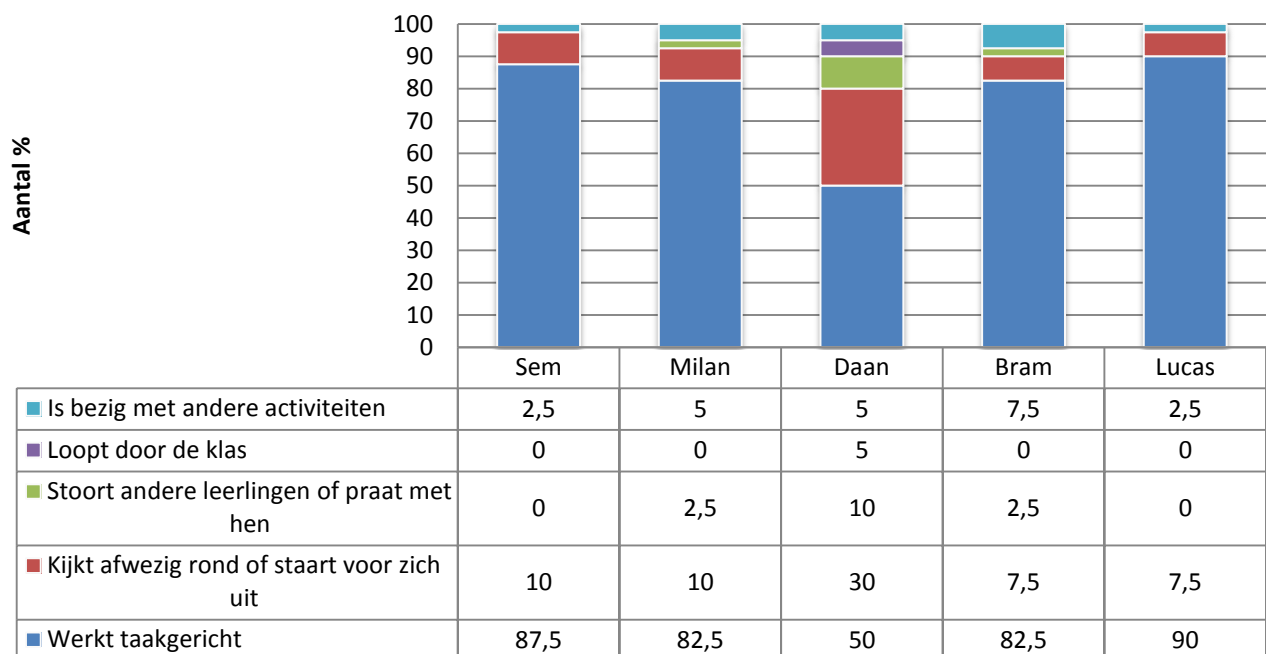
Datum: Vrijdag 24 mei 2013
Situatie: Zelfstandige verwerking Technisch Lezen: Leeslijn
Leerkracht: Patricia Beijer
Observator: Dyon Damen
Groep: 4

Lesopbouw

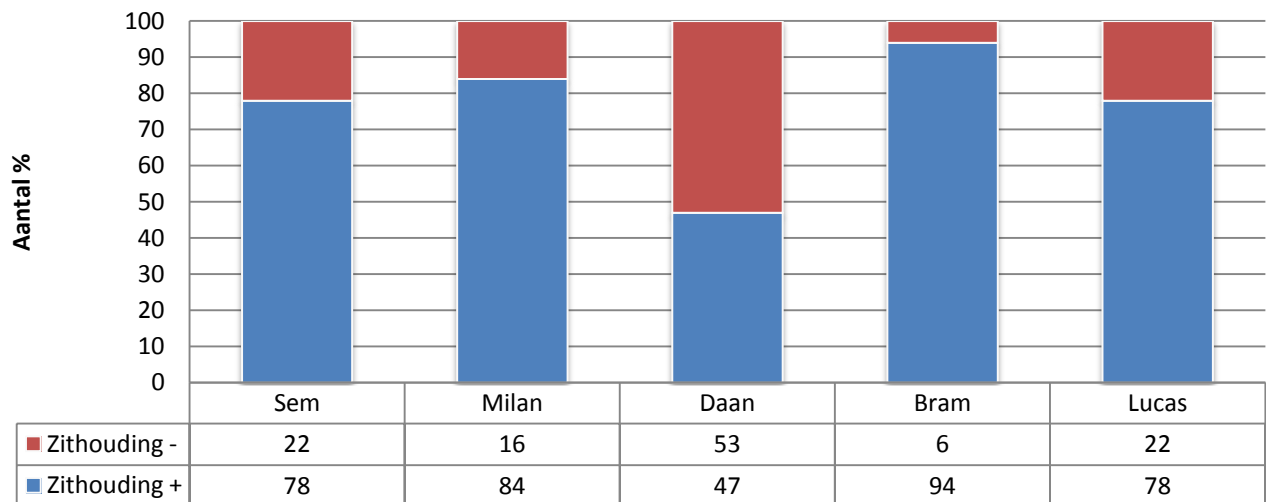
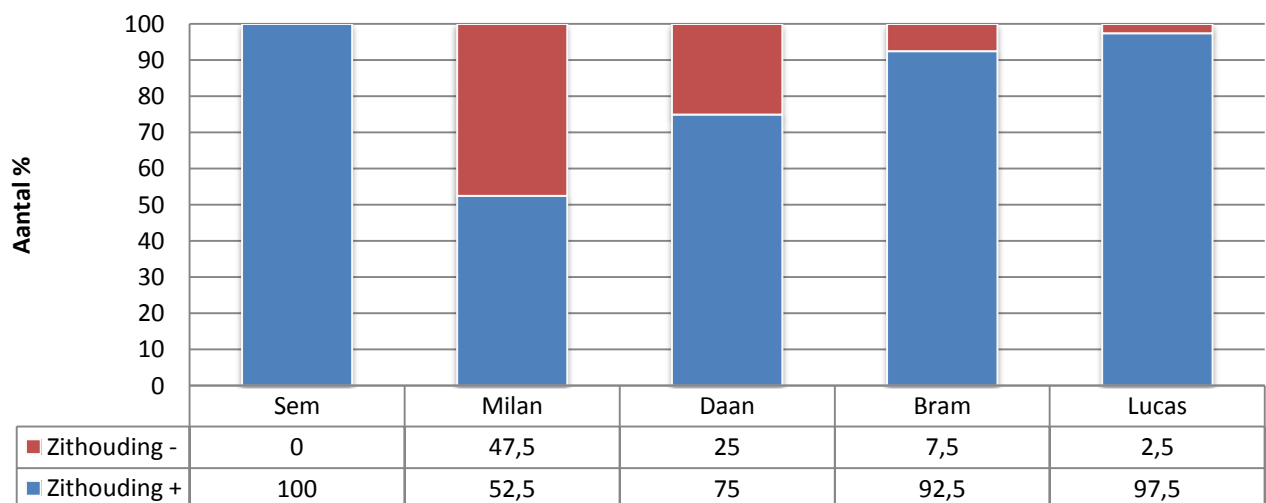
09:15 Uitleg door de leerkracht via bordschema op digibord.
 09:20 5 minuten zelfstandig oefenen van losse woorden uit de methode 'Leeslijn'.
 09:25 5 minuten zelfstandig oefenen van voordracht uit de methode 'Leeslijn'.
 09:30 10 minuten zelfstandig lezen in een eigen gekozen leesboek.
 09:40 Wisseling naar instructiegroep

In totaal: 20 minuten geobserveerd → 40 interventies

Zithouding + = Aangeschoven stoel, billen tegen overgang zitting-leuning, schouders evenwijdig een de tafel & voeten op de grond.
 Zithouding - = Maar twee van bovengenoemde criteria zijn aanwezig.

Begin- en eindmeting zelfstandige verwerking Rekenen.**Resultaten Tijdsteekproef 'Rekenen' 14-03-2013****Resultaten Tijdsteekproef 'Rekenen' 23-05-2013****Resultaten:**

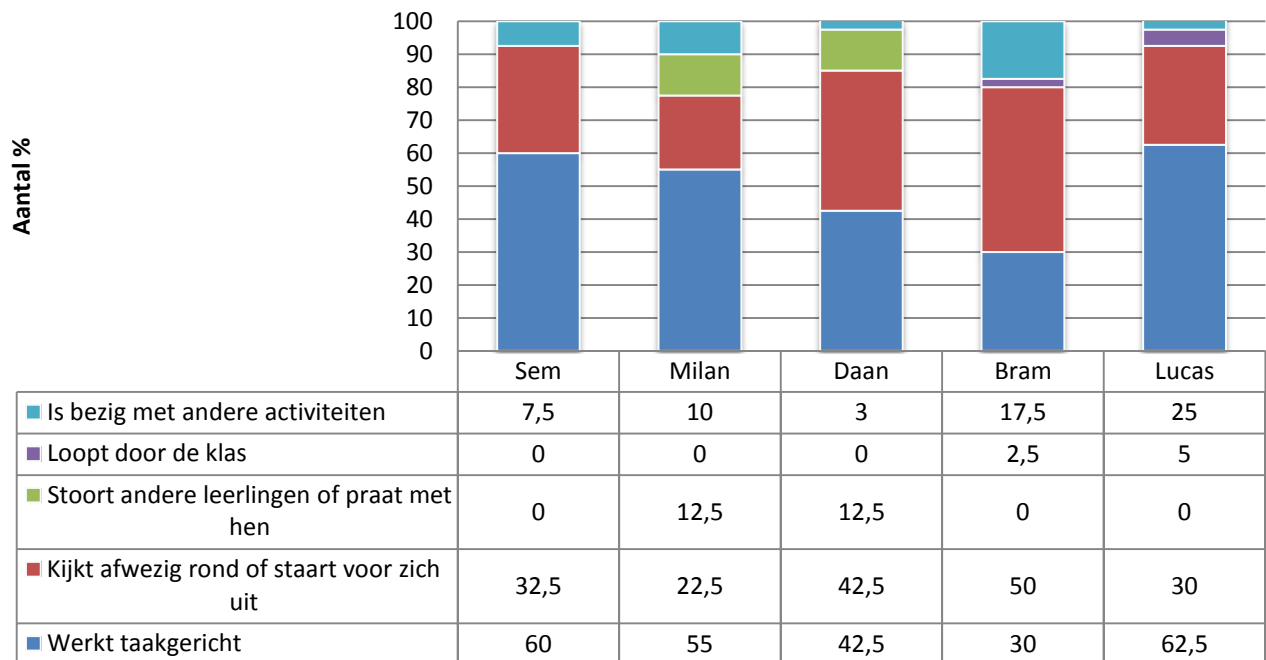
- Sem laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 3,5%.
- Milan laat een afname van zijn taakgerichtheid zien van 5,5%.
- Daan laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 3%.
- Bram laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 4,5%
- Lucas laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 21%.

Zithouding 'Rekenen' 14-03-2013**Zithouding 'Rekenen' 23-05-2013****Resultaten:**

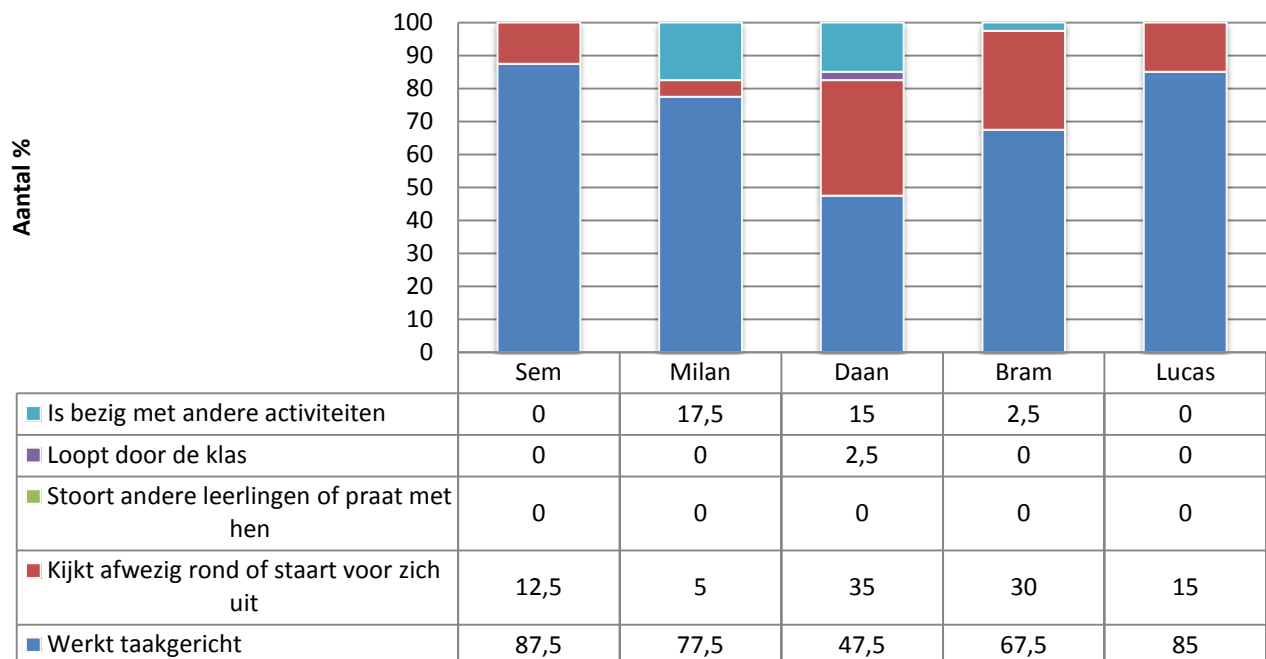
- De zithouding van Sem is met 22% verbeterd.
- De zithouding van Milan is met 31,5% verslechterd.
- De zithouding van Daan is met 28% verbeterd.
- De zithouding van Bram is met 1,5% verslechterd.
- De zithouding van Lucas is met 19,5% verbeterd.

Begin- en eindmeting zelfstandige verwerking Technisch Lezen

Resultaten Tijdsteekproef 'Technisch lezen' 15-03-2013

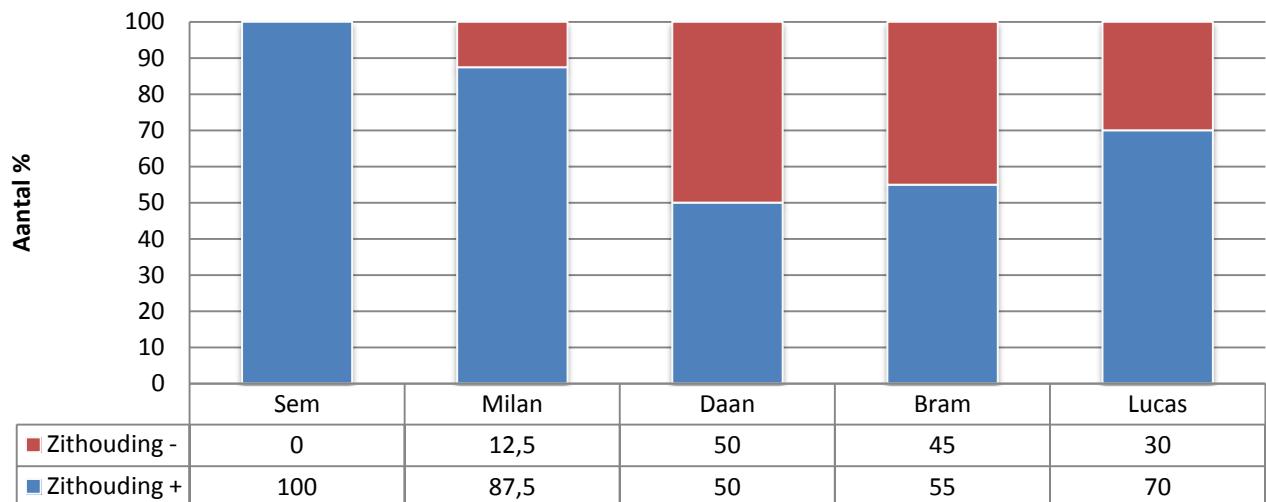
Resultaten Tijdsteekproef 'Technisch lezen' 24-05-2013

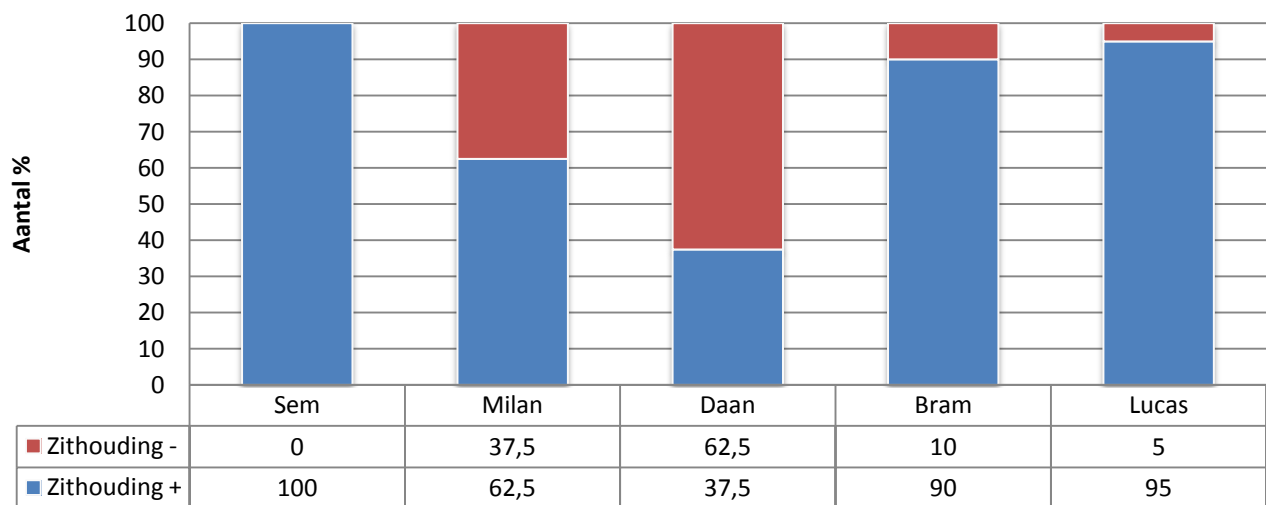
Resultaten:

- Sem laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 27,5%.
- Milan laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 22,5%.
- Daan laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 5%.
- Bram laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 37,5%.
- Lucas laat een toename van zijn taakgerichtheid zien van 22,5%.

Zithouding 'Technisch lezen' 15-03-2013

Zithouding 'Technisch lezen' 24-05-2013

Resultaten:

- De zithouding van Sem is exact gelijk gebleven.
- De zithouding van Milan is met 25% verslechterd.
- De zithouding van Daan is met 12,5% verslechterd.
- De zithouding van Bram is met 35% verbeterd.
- De zithouding van Lucas is met 25% verbeterd.

Bijlage 9: Tijdsplanning PGO

Donderdag 14 maart 2013	- Tijdsteekproef afnemen tijdens zelfstandige verwerking Rekenen.
Vrijdag 15 maart 2013	- Tijdsteekproef afnemen tijdens zelfstandige verwerking Technisch lezen.
Donderdag 21 maart 2013	- Analyseren van de gegevens vanuit de tijdsteekproef. - Foto's maken van zithouding van de leerlingen.
Vrijdag 22 maart 2013	- Analyseren van de gegevens vanuit de tijdsteekproef. - Foto's maken van zithouding van de leerlingen.
Maandag 25 maart 2013	- Uitkiezen van geschikte oplossingsgerichte interventies
Dinsdag 26 maart 2013	- Uitwerken van oplossingsgerichte interventies → Schaalvragen en Kids' Skills (incl. complimentenmuur)
Donderdag 28 maart 2013	- Individuele oplossingsgerichte gesprekken (nr. 1) met de leerlingen rondom de foto's van de zithouding en de resultaten van de tijdsteekproef. Schaalvragen werk- en zithouding (Welk cijfer geef jij je voor?) - Resultaten tijdsteekproef na schooltijd bespreken met collega. - Overleg met college over de mail naar ouders.
Vrijdag 29 maart 2013	- Mail gestuurd naar ouders van Daan, Milan, Lucas, Bram en Sem: <i>Beste ouders/verzorgers,</i> <i>Zoals jullie wellicht weten volg ik dit schooljaar de opleiding tot Master Special Educational Needs te Sittard. Nu het schooljaar vordert zou ik jullie graag willen informeren over mijn praktijkgerichte onderzoek, waarmee ik de komende weken aan de slag ga in groep 4.</i> <i>Twee weken geleden heb ik op donderdag en vrijdag in de groep twee observaties uitgevoerd die gericht waren op de werkhouding van de kinderen. Zo heb ik tijdens een les 'Technisch lezen' en een les 'Rekenen' erop gelet in hoeverre de kinderen tijdens het zelfstandig werken taakgericht bezig waren en op welke manier zij op hun stoel zaten. Bij deze observaties is opgevallen dat de werkhouding (vooral tijdens 'Technisch Lezen') bij meerdere kinderen mag verbeteren. Om hierop in te spelen wil ik aspecten uit de oplossingsgerichte methode Kids' Skills gaan inzetten bij een kleine groep leerlingen. Kids' Skills is een speelse en praktische methode voor het oplossen van moeilijkheden waar een leerling mee wordt geconfronteerd.</i> <i>Na overleg met José en Patricia heb ik besloten om dit onderzoek verder toe te spitsen op ? en nog 4 andere leerlingen in de groep, omdat zij vergelijkbare resultaten lieten zien tijdens mijn observaties. Hij zal er waarschijnlijk thuis wel iets over vertellen!</i> <i>Graag zou ik van jullie als ouders/verzorgers willen weten hoe jullie hier tegenover staan en in hoeverre jullie thuis ervaringen hebben met de werkhouding van ?.</i>

	<i>Als er nog verdere vragen zijn, zou ik het leuk vinden om deze te beantwoorden. Dit mag uiteraard via de mail, maar dat mag ook in de school.</i> <i>Groetjes en alvast een prettig Paasweekend,</i> <i>Dyon</i>
Donderdag 4 april 2013	Oplossingsgericht gesprek (nr. 2) Kids' Skills stap 1 t/m 6 besproken met Lucas, Bram en Milan.
Vrijdag 5 april 2013	Oplossingsgericht gesprek (nr. 2) Kids' Skills stap 1 t/m 6 besproken met Sem en Daan.
Donderdag 11 april 2013	Oplossingsgericht gesprek (nr. 3) Kids' Skills stap 7 t/m 11 besproken met Lucas, Bram, Milan, Sem en Daan.
Vrijdag 12 april 2013	Klassikale bespreking van Kids' Skills. Lucas, Bram, Milan, Sem en Daan hebben medeleerlingen en de juffen gevraagd om hun supporter te worden.
Week 16, 17, 20 en 21 Vrijdag in de weken 16, 17, 20 en 21	In de ochtend omcirkelen de kinderen in hun Kids' Skills boekje één vakgebied ('Technisch Lezen' of 'Rekenen'), om aan te geven tijdens welke les ze extra aandacht besteden aan hun zit- en werkhouding. Hun keuze wordt in de ochtend klassikaal besproken, waardoor de supporters weten tijdens welke les ze complimenten mogen geven. Wekelijkse terugkoppeling: In de middag vraag ik elke leerling individueel bij me en mogen de leerlingen de 'complimenten' van de complimentenmuur afhaken en in hun Kids' Skills boekje plakken. We bekijken ze samen, waarna de kinderen op een vijfpuntsschaal aangeven (met behulp van smileys) hoe goed het de kinderen in die week is gelukt.
Donderdag 16 mei 2013	Voortgang mededelen aan ouders/verzorgers via mail.
Donderdag 23 mei 2013	Eindmeting werk- en zithouding tijdens 'Rekenen' + foto's maken van zithouding.
Vrijdag 24 mei 2013	Eindmeting werk- en zithouding tijdens 'Technisch lezen' + foto's maken van zithouding
Maandag en dinsdag 27 en 28 mei 2013	Analyseren van de gegevens uit de tijdsteekproef.
Donderdag 30 mei 2013	- Individuele oplossingsgerichte gesprekken met de leerlingen rondom de foto's van de zithouding en de resultaten van de tijdsteekproef (eindmeting). Hiervoor wordt opnieuw de schaalvraag gebruikt.
Vrijdag 31 mei 2013	Viering Kids' Skills van 13:00 tot 15:00
Woensdag 5 juni 2013	Presentatie PGO aan schoolteam SBO de Horst, aan de hand van een Prezi-presentatie.
Vrijdag 7 juni 2013	Meegeven van werkboekjes 'Ik kan het!' aan de leerlingen en een terugkoppeling via de mail sturen aan de ouders/verzorgers.

Bijlage 10: Feedback van critical friends

Voor het praktijkgerichte onderzoek heb ik critical friends vanuit de opleiding, leerwerkplek en privé geraadpleegd om me feedback te geven op bepaalde onderdelen. In deze bijlage wordt aandacht geschonken aan de manier waarop de feedback in de verslaglegging aantoonbaar is verwerkt.

Anouk Kuppens, medestudente en critical friend vanuit Master SEN, Fontys OSO

Feedback gevraagd over hoofdstuk 1 t/m 4:

Hoi Dyon,

- Je hebt een mooie voorpagina gemaakt. Let op de inhoudsopgave. Die is nu heel lang. Deze telt wel mee in het aantal woorden dus houdt hier rekening mee.
- Voor hoofdstuk 1 moet een samenvatting komen. Tenminste zo staat het in het voorbeeld in het toetshandboek. Ik weet niet zeker of we per se dat voorbeeld moeten aanhouden, maar ik geef het als tip mee.
- Je hebt een fijne, heldere schrijfstijl. Prima!

Vragen van jou:

- Komt er duidelijk naar voren in hoofdstuk 1 waarom ik kies voor oplossingsgericht werken?

Je geeft duidelijk aan dat je voor het OGW kiest en waarom. Daarom vind ik ook dat dit voldoende naar voren komt in hoofdstuk 1.

- Is hoofdstuk 3.4 te uitgebreid? (Dit vraag ik, omdat ik in hoofdstuk 4 opnieuw uitleg welke onderzoeksmethoden ik gebruikt heb, of moet ik juist hier compacter zijn?!)

Naar mijn mening is dit niet te uitgebreid. Je laat zien dat je weet hoe je de deelvragen wil gaan beantwoorden. Dit vind ik juist heel sterk. Juist in hoofdstuk 3 is het mijn inziens van belang om precies te omschrijven hoe je gegevens gaat verzamelen en wat je daarvoor gaat inzetten. Ik zou het dus zo laten staan. In hoofdstuk 4 geef je kort aan wat je hebt gedaan, maar gaat daarna al snel over op de resultaten daarvan. Dat is wat mij betreft prima!

Je laat goed zien wat je in de praktijk doet of hebt gedaan. Het ziet er echt al goed uit!

Succes met de rest en als er nog vragen zijn, hoor ik het graag!

Groetjes Anouk (zondag 12 mei 2013)

In principe geeft Anouk weinig echt tips om zaken te veranderen. De tips over de inhoudsopgave en de samenvatting waren voor mij al bekend, maar vond het uiteraard prettig om er nog eens op gewezen te worden. Met behulp van de feedback heb ik enkele kleine wijzigingen doorgevoerd in de verslaglegging, maar heb ik ervoor gekozen om meerdere medestudenten te vragen om feedback.

Rianne Monfrance, medestudente en critical friend vanuit Master SEN, Fontys OSO

Feedback gevraagd over hoofdstuk 1 t/m 4:

Hoi Dyon,

Bij deze mijn feedback:

Wat mij opvalt is dat je alles duidelijk en goed beschrijft betreffende de context, de onderzoeksgroep etc. In de centrale vraagstelling heb je het over de zithouding. Dit heb ik eerder nog niet terug gelezen. Misschien zou je dit in de beschrijving al eens kunnen benoemen.

- Komt er duidelijk naar voren in hoofdstuk 1 waarom ik kies voor oplossingsgericht werken?

Je keuze is duidelijk. Goed dat je hierbij beschrijft waarom jij denkt dat dit effectief zou kunnen zijn. Je verwijst ook naar een eerder onderzoek. Misschien zou je hierbij nog verder kunnen toelichten wat de resultaten hiervan waren. Was dit effectief?

- theoretisch kader:

Je beschrijft het theoretisch kader heel goed volgens de praktijk en weet het hierbij telkens te linken aan jou onderzoek/ doelstelling. Hierdoor is voor de lezer meteen duidelijk waarom je deze theorie hebt gekozen en hoe je dit wilt toepassen. Complimenten hiervoor!

- Is hoofdstuk 3.4 te uitgebreid? (Dit vraag ik, omdat ik in hoofdstuk 4 opnieuw uitleg welke methoden ik gebruikt heb)/ - Is hoofdstuk 4 duidelijk en compleet of staat er te weinig data in genoemd?

Je hebt dit heel goed beschreven. Sterk dat je dit per deelvraag doet. Hierdoor is alles meteen duidelijk voor de lezer. Je zou ervoor kunnen kiezen om in hoofdstuk 4 te benoemen welke methode (zonder de toelichting hiervan) en wat de resultaten hiervan zijn. Bijvoorbeeld: Uit de tijdssteekproef is gebleken dat.... Hierdoor verminder je de onnodige herhalingen. In principe heb je dit al beschreven in hoofdstuk 3.4 en hoeft je hier niet weer uitgebreid op terug te komen in hoofdstuk 4. De tip die ik dus voor je heb is om de beschrijving te verplaatsen naar 3.4 en in hoofdstuk 4 kort en bondig te blijven over de methode. Hier gaat het namelijk om de wijze van analyseren en de resultaten. Je blijft goed objectief en beschrijft de gegevens feitelijk zonder hier al conclusies aan te verbinden. Voor jou gevoel kan het misschien zo zijn dat je te weinig data noemt, maar dat is niet het geval. Je kunt hier verder op terug komen in je conclusie. De rest van hoofdstuk 3 en 4 vind ik ook heel sterk. Er mist niets naar mijn idee. Je schrijfstijl is prettig. Ook je lay-out is goed. Het stuk ziet er netjes en overzichtelijk uit.

Kortom: complimenten!! Goed bezig!!!

Groetjes, Rianne (maandag 13 mei 2013)

In de feedback van Rianne kom ik enkele zinvolle punten van feedback tegen. Prettig aan haar feedback vind ik dat ze veelal direct tips voor verwerking aangeeft. Op deze manier heb ik de beschrijving van oplossingsgericht werken iets verder uitgediept en heb ik geprobeerd onnodige herhalingen te voorkomen in hfdst. 3 en 4. Toch ben ik zelf nog niet helemaal zeker van de indeling van hfdst. 3 en 4. Hiervoor heb ik Swaantje de Bekker geraadpleegd, zoals dit hieronder is te zien.

Swaantje de Bekker, studiebegeleider vanuit Master SEN, Fontys OSO:

Feedback gevraagd over hoofdstuk 1 t/m 4:

Tips:

- In hoofdstuk 1.2 het begrip zithouding meer concretiseren.
- Kijk in plaats van alleen naar de belemmerende en bevorderende kindkenmerken, ook naar beschermende en belemmerende factoren van de omgeving (leerkracht, klas, school, leerstofaanbod).
- Bij het beschrijven van de onderwijsbehoeften van leerlingen past ook een behoefte rondom de omgeving.
- In hoofdstuk 1.4 nog verder uitleggen waarom je nu kiest voor oplossingsgericht werken. Waarom sluit dit aan bij jouw onderzoeksgroep? Wat zijn je argumenten om hiervoor te kiezen?
- Is het ook van belang om aan te geven wat de leerkrachten al hebben ingezet om de werkhouding te verbeteren? Wat werkte, en wat niet?
- In hoofdstuk 2 (theoretisch kader) is het van belang om eigen mening nog betere te beargumenteren.

Theoretisch kader:

Je geeft in dit hoofdstuk goed de verschillende theoretische achtergronden weer, de onderlinge verbanden en eventueel literatuur die het tegengestelde beweert en hierop argumenten geven zouden dit hoofdstuk nog versterken. Ook een expliciete vergelijking i.h.k.v. internationalisering zou versterken. Bv. het verschil tussen de NL/Vlaamse kijk van Kaufmann en van Dijk en de Finse kijk van Furman en de Amerikaanse kijk van Kim Berg en De Shazer op oplossingsgerichte interventies. Ook de argumentatie van de keuze voor Kids' Skills gekoppeld aan de literatuur over de werkhouding mag sterker. Anders gezegd: waarom kies je voor Kids' Skills bij deze leerlingen en waarom is het een goed instrument als het gaat om het verbeteren van de werkhouding? Dit alles onderbouwd vanuit de literatuur.

- Je onderzoeksdoel is helder omschreven.
- Je onderzoeksstrategie en onderzoeksparadigma zijn goed geformuleerd. Je schrijft hier goed zakelijk.
- Goed dat je een presentatie gaat geven aan het einde van het PGO om kennis te delen met collega's.
- Controleer hoofdstuk 3.4 op de manier van schrijven en verhelder en beargumenteer je keuzes voor onderzoeksmethoden. Ben hier uitgebreider en neem documenten op in de bijlage.
(schrijf niet: "Ik wil gebruik maken van" → maar "Er wordt gebruik gemaakt van")
- Beschrijf exact welke aspecten uit Kids' Skills je wilt gebruiken. (zo is het herhaalbaar)
- Laat de lezer niet bedenken waar de triangulatie zit, maar geef dit zelf aan. (hoofdstuk 3.5)
- Waarom meet de tijdsteekproef wat je wilt weten? (hoofdstuk 3.5)
- Betrouwbare onderzoeksgroep is iets anders dan een betrouwbaar onderzoek. (hoofdstuk 3.5)

Hoofdstuk 3: Algemeen: Let op zakelijk schrijven, je beschrijft in je H3 wat je gaat doen, het moet navolgbaar zijn en dat is het nu niet. Als ik je onderzoek wil gaan uitvoeren heb ik aan je H3 niet genoeg om dit te gaan doen. Ik weet niet precies wat je gaat doen, welke interventies je gaat inzetten etc. Let ook op je schrijfstijl, geef aan wat je gaat en niet wat je wilt gaan doen, maak het wat stellender. Het helpt ook om minder de ik-vorm te gebruiken, dat maakt een tekst vaak zakelijker. Kijk hiervoor ook eens in andere onderzoeken of zakelijke teksten

Laat in hoofdstuk 4 de beschrijving van de onderzoeksmethoden weg → dit hoort in hfdst. 3

- In H3 beschrijf je wat je gaat doen om een antwoord te krijgen op je onderzoeksvraag en waarom je kiest voor bepaalde onderzoeksmiddelen. In H4 geef je de resultaten weer, in H5 breng je de verschillende resultaten met elkaar in verband en trek je conclusies. Kijk hier je hele H3 en H4 nog goed op na!

- In hoofdstuk 4 geef je vooral weer wat je gedaan hebt en nog niet welke resultaten die heeft opgeleverd behalve dan de complimenten. Wat heeft het werken met Kids' Skills opgeleverd aan vooral kwalitatieve data?

- In hoofdstuk 4 heb je het over de evaluatielijst met de vijfpuntsschaal met smileys. Het is niet echt een vijfpuntsschaal omdat je drie positieve één neutrale en één negatieve hebt, bij een vijfpuntsschaal hoort het midden neutraal te zijn en links en rechts op dezelfde manier + en - Wat heeft dit kwantitatief en kwalitatief opgeleverd?

- Ik mis hier de resultaten. Je beschrijft eigenlijk in je H4 vooral wat je gaat doen en waarom en een klein beetje resultaten. Zoals gezegd kijk nog goed naar je H3 en H4 en zorg er voor dat je in H3 beschrijft wat je gaat doen en waarom en in H4 welke resultaten de uitvoering heeft opgeleverd. Ik mis ook een weergave van de eindmeting in dit hoofdstuk.

Groetjes Swaantje. (Dinsdag 14 mei 2013)

Ik was heel erg blij met de feedback die ik van Swaantje kreeg, omdat ik voor het eerst echt het gevoel had verbetering te kunnen aanbrengen in mijn verslaglegging. Alle bovengenoemde tips heb ik dan ook op een goed doordachte manier kunnen verwerken.

Moniek Sweers, medestudente en critical friend vanuit Master SEN, Fontys OSO

Feedback gevraagd over hoofdstuk 1 t/m 4:

Hoi Dyon, hieronder volgt mijn feedback:

- Komt er duidelijk naar voren in hoofdstuk 1 waarom ik kies voor oplossingsgericht werken?

Ik denk dat je dit voldoende hebt beschreven. Voor mij het is duidelijk! In hoofdstuk 1.2 kom je met een aantal uitspraken over jouw onderwijssituatie. Ik vraag me af waar dit op gebaseerd is. Een beoordelaar zou daar over kunnen vallen.

- Is hoofdstuk 3.4 te uitgebreid? (Dit vraag ik, omdat ik in hoofdstuk 4 opnieuw uitleg welke onderzoeksmethoden ik gebruikt heb, of moet ik juist hier compacter zijn?!)

De eerste zin leest niet prettig van hoofdstuk 3.4. Ik denk dat je het zo goed hebt gedaan. Je beschrijft in hoofdstuk 3.4 je methoden en in hoofdstuk 4 kom je erop terug door uitgebreid te laten zien wat je gedaan hebt met daarbij de resultaten. Het is niet storend.

Als ik jou doel lees schiet de vraag door mijn hoofd: Waaraan zie je dat het doel bereikt is? Wat doen de kinderen anders? Wat is er te zien? Wanneer vind je dat er genoeg verandering is om te zeggen dat het doel bereikt is? Ik snap dat je hier later op terug komt, maar je zou het kort aan kunnen geven.

- Is hoofdstuk 4 duidelijk en compleet of staat er te weinig data in genoemd? (De hoofdvraag is nog niet beschreven, omdat ik de eindmeting nog niet heb afgenomen)

Je benoemt een taakgerichte werkhouding in je grafiek. Wat versta jij onder taakgericht. Ik dacht dat ik dat niet ben tegengekomen in je theoretisch kader. Het is belangrijk dat als iemand anders jou onderzoek wil uitvoeren dat er een eenduidig beeld is van een taakgerichte houding. Aangezien observatie vaak subjectief is, lijkt mij dat dit het wat objectiever maakt.

Om theorie te koppelen aan je bevindingen kun je dan in hoofdstuk 4 bij de percentages terug verwijzen naar je theoretisch kader. Volgens mij ziet het er verder prima uit!!

Je verslag ziet er al heel goed uit, het leest zeer prettig. Ik denk dat je op de goede weg bent.

Succes, groetjes Moniek Sweers (Dinsdag 14 mei 2013)

José Peters en Patricia Beijer, collega's en critical friends van SBO de Horst.

Het praktijkgerichte onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met mijn collega's José en Patricia, omdat zij ook werkzaam zijn in de groep. In overleg met hen is de samenvatting opgesteld en zijn de schematische verwerkingen gemaakt.

Hallo Dyon,

Je samenvatting heb ik op de valreep ná de MR-vergadering gelezen. Ik hoop dat je nog wat hebt aan mijn kleine veranderingen qua taalgebruik. Je hoeft ze van mij niet over te nemen maar ik vond het soms wat moeilijk leesbaar (plechtig taalgebruik). Verder inhoudelijk uitstekende samenvatting. Top! Tot morgen!! Gaan we vieren!!!

Grts, Patricia (Donderdag 30 mei 2013)

De veranderingen qua taalgebruik waar Patricia me op heeft gewezen heb ik wel doorgevoerd. Ik kon me vinden in haar wijzigingen.

Swaantje de Bekker, studiebegeleider vanuit Master SEN, Fontys OSO:

Feedback gevraagd over hoofdstuk 1 t/m 5

Dag Dyon,

Hierbij je PGO met feedback, ik vind dat je de feedback van de vorige keer erg goed verwerkt hebt, je laat zien dat je deze niet alleen begrijpt maar ook kunt verwerken, prima!

- Is hoofdstuk 3.4 en 3.5 op dit moment goed omschreven? Zou het op deze manier navolgbaar zijn?

* Hoofdstuk 3.4 Ja, super! Nu is het echt een handleiding voor het onderzoek! Ook goed zakelijk geschreven, ik zie hier dat je de feedback begrepen en verwerkt hebt, prima!

* Hoofdstuk 3.5: Ook dit deel heb je prima aangepast, leuk om te zien dat je de feedback zo goed verwerkt hebt, hierdoor is je PGO echt heel veel verbeterd!

- Werken mijn afbeeldingen in hoofdstuk 4 en 5 ondersteunend of is het teveel?

Ik vind het duidelijk

- Mijn hele document bestaat helaas op dit moment uit 66 blz. (incl. 10 bijlagen). Is het nodig om zaken weg te laten hier?

Nee hoor, de bijlagen zijn ondersteunend, het enig wat je misschien weg kan laten zijn al die tijdsteekproef formulieren.

- Is hoofdstuk 4 en 5 op deze manier goed beschreven, wat betreft data-analyse en conclusies trekken?

Het is nu een helder hoofdstuk waarin je de data (zowel kwantitatief als kwalitatief) weergeeft.

In hoofdstuk 5 zou het nog goed zijn om op de volgende vragen antwoord te geven:

* Kun je aangeven wat van dit onderzoek de moeite waard is om voort te zetten en waarom dat zo is? Dus bv. wanneer zou je deze manier van werken opnieuw in gaan zetten? Wat heeft dit onderzoek jou (en de school) opgeleverd?

Groeten, Swaantje (Zaterdag 1 juni 2013)

Ik ben heel blij met de feedback van Swaantje, zo heb ik het gevoel dat ik alles op de juiste manier heb verwerkt en ik met enkele kleine aanpassingen het PGO kan inleveren!